

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SURİYELİ MÜLTECİLERİN İŞ BULMA AŞAMASINDA KARŞILAŞTIKLARI
SORUNLAR
(Adıyaman Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
HAYDAR ARSLAN

GAZİANTEP – 2018

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SURİYELİ MÜLTECİLERİN İŞ BULMA AŞAMASINDA KARŞILAŞTIKLARI
SORUNLAR
(Adıyaman Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
HAYDAR ARSLAN

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ZEHRA VİLDAN SERİN

GAZİANTEP – 2018

KABUL VE ONAY

Suriyeli Mültecilerin İş Bulma Aşamasında Karşılaştıkları Sorunlar: Adıyaman Örneği
başlıklı bir çalışma

26.07.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu başarılı bulunarak
jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Zehra Vildan SERİN

(Başkan)

Lamiha ÖZTÜRK

(Üye)

Rüstem YANAR

(Üye)

Onay Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../.....

Prof. Dr. Mazlum ÇELİK
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Suriyeli Mültecilerin İş Bulma Aşamasında Karşılaştıkları Sorunlar: Adıyaman Örneği başlıklı bir çalışma

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum” Suriyeli Mültecilerin İş Bulma Aşamasında Karşılaştıkları Sorunlar: Adıyaman Örneği başlıklı bir çalışmanın tarafımca, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım. 26/07/2018

Haydar ARSLAN

ÖNSÖZ

İnsanoğlunun yeryüzünde görülmesinden beri temel amaç varlığı sürdürüebilmek, daha iyi ve güvenli bir şehir ve ülkeye gitmek için sürekli göç etmektedir. Ulus devletlerin oluşmasıyla zorunlu göç biraz yavaşlamış olmakla birlikte savaşlar, soykırımlar, doğal afetler ve daha iyi yaşam koşullarının elde edilebilmesi için göçler devam etmektedir. Son yıllarda iç çatışmalar nedeniyle politik istikrarsızlık artışı dünyayı mülteci ve sığınmacı sorunlarıyla baş başa bırakmıştır. Mülteciler günümüzde çözüm bekleyen en temel sorunlardan birini oluşturmaktadır. Mülteciler göçmenlerden farklıdır. Göçmenler ekonomik nedenlerle ve daha iyi bir yaşam için göç ederler, mülteciler ve sığınmacılar ise, ölüm riskini göze alarak, ülkelerindeki iç savaştan ve baskıdan kaçarlar. Suriye iç savaşının başladığı 2011 yılından beri iç çatışmalar nedeniyle Türkiye'ye sığınan Suriyeli mültecilerin sayısı 2018 yılı itibariyle 4 milyona yaklaşmıştır. Adıyaman da Suriyeli mülteci sayısı yaklaşık 25.000 olup, bu sayı il nüfusunun yaklaşık %5'ini oluşturmaktadır. Şehirdeki Suriyelilerin yaş ortalaması 23 yaş olup, bu kişilerin eğitim başta olmak üzere pek çok sorunu bulunmaktadır. İşgücü piyasasına çalışabilecek 20-64 yaş arasındaki mültecilerin oranının %61,6 olması, buna karşın çoğunun eğitim ve beceri seviyesinin oldukça düşük olması şehirdeki kamu ve sivil toplum kuruluşlarının sorumluluğunu artırmaktadır.

Suriyeli Mültecilerin İş Bulma Aşamasında Karşılaştıkları Sorunlar, Adıyaman Örneği başlıklı bu tez çalışmanın gerçekleşmesinde katkılarını esirgemeyen tez danışmanı Prof. Dr. Zehra Vildan SERİN' e, değerli tez jüri üyeleri Öğretim Üyesi sayın Dr. Lamiha ÖZTÜRK'e ve Doç. Dr. Rüstem YANAR' a teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Gaziantep, 2018

Haydar ARSLAN

ÖZET

Bu çalışmada Adıyaman'da yaşayan Suriyeli mültecilerin işgücü piyasalarına entegrasyonları için sosyo-ekonomik ve mesleki profilleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma genel tarama türünde yürütülmüş betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubunu, Adıyaman şehir merkezinde yaşayan 110 aile ve bu ailelere mensup 493 kişi oluşturmuş ve katılımcıların %55.2'si erkek ve % 44.8'i kadındır. Örneklemin seçiminde kartopu örnekleme modeli kullanılmıştır. Mültecilerin mesleki profillerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ve 28 maddeden oluşan anket uygulanmıştır. Anketler yüz yüze yapılan görüşme ile gerçekleştirilmiş ve Türkçe bilmeyen mültecilerden veri sağlamak amacıyla tercüman desteği alınmıştır. Verilerin analizinde yüzde, frekans ve çapraz tablo teknikleri kullanılmıştır. Adıyaman'da yaşayan Suriyeli mültecilerin yaş ortalamalarının çok genç olmasına karşın mültecilerin beşte birinin hiç eğitim almadığı, üçte ikisinden fazlası ise sadece temel eğitim aldığı ve bu nedenle mültecilerin sosyo-ekonomik durumlarının oldukça düşük olması nedeniyle iş bulmada zorluklar yaşadıkları, günlük geçici işlerde çalıştıkları, çok az gelir elde edebildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Mültecilerden iş yaşamına katılacak kişi oranının yüksek olması nedeniyle onlara farklı alanlarda meslek kazandırılması, Türkçenin etkili bir biçimde öğretilmesi, informal becerileri olanların sertifikalandırılması, istihdam ve girişimcilik olanakları çeşitlendirilerek teşvik edilmesi, toplumsal ayrımcılığın azaltılması için çalışmaların yapılması yönünde öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Suriyeli mülteciler, İşgücü kapasitesi, istihdam sorunları, İşgücü entegrasyonu, Adıyaman

ABSTRACT

In this study, socio-economic and vocational profiles of Syrian refugees living in Adiyaman were tried to determine for their integration into the labor market. Research is a descriptive study carried out in the form of general screening. The research study group consisted of 110 families living in Adiyaman downtown, and 493 people belongs to these families and 55.2 percent of these people were male and 44.8 percent were female. Snowball sampling model was used in the selection of the sample. A 28-item survey was developed by the researcher in order to determine the vocational profiles of the refugees. Surveys were conducted with face-to-face interviews and interpreter support was provided to obtain data from refugees who does not speak Turkish. Percentage, frequency and cross table techniques were used in the analysis of data. Even though the average age of Syrian refugees is very low, they have difficulty in finding a job because, one in five kids have never gotten education, and more than two in three have gotten only basic education, and moreover socio-economic situation of the refugees is very low. Researches have come up with the result that refugees can earn very little income. Due to the high proportion of people participating in business life from the refugees, suggestions have been developed to bring them in working different fields, such as teach them Turkish effectively, to certify those with informal skills, to diversify employment and entrepreneurship possibilities and to work for reduction of social discrimination.

Keywords: Syrian refugees, labor capacity, employment issues, labor integration, Adiyaman

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	2
1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	2
1.2. Araştırmanın Önemi.....	2
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
1.4. Yöntemi.....	3
1.4.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	3
1.4.2. Veri Toplama Aracı ve Uygulama.....	4
1.4.3. Verilerin Analizi.....	4

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	5
2.1. Göç Kavramı.....	6
2.1.1. Göç Türleri.....	8
2.1.1.1. İç ve Dış/Uluslararası Göç.....	10
2.1.1.2. Gönüllü Göç ve Zorunlu Göç.....	13
2.1.2. Göçün Nedenleri ve Sonuçları.....	14
2.1.3. Göç Teorileri.....	16
2.2. Türkiye'ye Yabancı Göçü.....	18
2.2.1. Türkiye'ye Suriyeli Göçü.....	19
2.2.2. Suriyeli Göçü Açısından Adıyaman İlinin Durumu.....	20
2.2.2.1. Adıyaman İlinde Suriyeli Göçmenlerin Demografik Durumu.....	20
2.2.2.2. Adıyaman'daki İşgücü Sektörüne Suriyeli Mültecilerin Uyumsuzluğu.....	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULARIN YORUMU	23
3.1. Suriyeli Mültecileri Tanıtıcı Bulgular	23
3.1.1. Sosyo-Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular	23
3.2. Suriyeli Mültecilerin Eğitim Durumlarına İlişkin Bulgular	27
3.3. Suriyeli Mültecilerin Ekonomik Durumlarına İlişkin Bulgular	32
3.4. Suriyeli Mültecilerin Yasal Durumlarına İlişkin Bulgular	41
3.5. Suriyeli Mültecilerin Genel Olarak Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bulgular	42

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER	44
4.1. Sonuçlar	44
4.2. Öneriler	47
KAYNAKÇA	49
EKLER	56
EK 1. Türkiye'deki Suriyelilerin İş Piyasasına Uyum Anketi	56

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Adıyaman’da Çadır Kentte Yaşayan Suriyeli Mültecilerin Yıllara Göre Dağılımı.....	20
Tablo 2. Suriyeli Mültecilerin Yaş Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	23
Tablo 3. Suriyeli Mültecilerin Cinsiyet Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	24
Tablo 4. Mültecilerin Medeni Durum Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	25
Tablo 5. Mültecilerin Suriye’de Nerede Yaşadıklarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	25
Tablo 6. Mültecilerin Suriye’de Yaşadıkları Konuta İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	26
Tablo 7. Mültecilerin Okur-Yazar Durumlarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	27
Tablo 8. Mültecilerin Eğitim Durumuna İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	27
Tablo 9. Mültecilerin İhtisas Alanlarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu	28
Tablo 10. Mültecilerin Halen Bir Öğrenim Görmelerine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu...	29
Tablo 11. Mültecilerin Öğrenim Durumlarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	29
Tablo 12. Mültecilerin Yabancı Dil Bilme Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu....	30
Tablo 13. Mültecilerin Türkçeyi Nerede Öğrendiklerine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu...	30
Tablo 14. Mültecilerin Türkçeyi Nasıl Öğrendiklerine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	31
Tablo 15. Mültecilerin Türkiye’de Son Bir Haftada Çalışma Durumlarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	32
Tablo 16. Mültecilerin Türkiye’de Son Bir Haftadan Önce Ne Kadar Süre Çalıştıklarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu	33
Tablo 17. Mültecilerin Çalıştığı İşletme Sahiplerinin Uyuşmasına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	33
Tablo 18. Mültecilerin Çalışılan İşin Sosyal Güvence Durumuna İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu	34
Tablo 19. Mültecilerin İşletmelerinde Çalışanların Türkçe Konuşma Durumuna İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	34
Tablo 20. Mültecilerin Suriye’de Ne İş Yaptıklarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	35
Tablo 21. Mültecilerin Adıyaman’da Ne İş Yaptıklarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu...	36
Tablo 22. İşveren Mültecilerin Kaç Kişiyi İstihdam Ettiklerine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	37

Tablo 23. Mültecilerin İşletme Kurarken Kimden Destek Aldıklarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	37
Tablo 24. Mültecilerin Aylık Gelirlerine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	38
Tablo 25. Mültecilerin Aylık Giderlerine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	38
Tablo 26. Mültecilerin İş Bulmalarında Karşılaştıkları En Büyük Engellere İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	39
Tablo 27. Mültecilerin İş Kurmalarında Karşılaştıkları En Büyük Engellere İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	40
Tablo 28. Mültecilerin Yasal İkametgâh Durumlarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	41
Tablo 29. Mültecilerin Türkiye'ye Giriş Yılına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu.....	41
Tablo 30. Adıyaman'da Genel Olarak Karşılaşılan Sorunların Neler Olduğuna İlişkin İçerik Analizi Tablosu.....	42

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Adıyaman'da yaşayan Suriyeli mültecilerin demografik özellikleri, ülkelerindeki nerede yaşadıkları ve mülk sahibi olup olmadıkları, ne zamandan beri Türkiye'de ve Adıyaman'da yaşadıkları, eğitim durumlarının ne olduğu, son dönemlerde bir işte çalışıp çalışmadıkları, çalıştıkları işin özellikleri, mesleklerinin olup olmadığı, elde edilen gelir ve yaşanan toplumsal sorunların neler olduğu ile mülteci statülerinin tanımı belirlenerek işgücü piyasalarına entegrasyonu için mesleki profil analizi belirlenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, araştırmanın konusu ve amacı, önemi, sınırlıkları ile yöntemi alt başlığında ise araştırmanın modeli çalışma grubu, örneklem yöntemi, veri toplama aracının özellikleri ve verilerin analizine yer verilmiştir.

İkinci bölümde, kuramsal ve kavramsal çerçeve başlığı altında, genel olarak göç kavramı, türleri, neden ve sonuçları ile göç teorilerine yer verilmiştir. Ayrıca Türkiye'ye yabancı göçün toplumsal ve tarihsel nedenleri ele alınmıştır. Adıyaman'da yaşayan Suriyeli mültecilerin durumu, demografik özellikleri, göçmenlerin eğitim, ekonomik ve yasal durumları ile toplumsal uyumları, statüleri, işgücüne ilişkin sorunları ve gelecekteki beklentilerine yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde, araştırma bulgularından elde edilen veriler ve yorumlara yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise ulaşılan sonuç ve mültecilerin işgücü piyasalarına entegrasyonlarının sağlanması için öneriler geliştirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Çalışmanın bu başlığı altında araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın varsayımları, sınırlıkları ile yöntemine yer verilmiştir. Araştırmanın yönetimi alt başlığında, araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme, örnekleme yöntemi, veri toplama aracı ve uygulama ile verilerin analiz tekniği açıklanmıştır.

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Bu çalışmada Adıyaman'da yaşayan Suriyeli mültecilerin iş bulma sürecinde karşılaştıkları sorunları belirlemeyi amaçlamaktadır. Adıyaman il merkezindeki farklı yaş, cinsiyet, medeni durum ve sosyo-ekonomik farklılara sahip 110 aileye mensup toplam 493 bireye ilişkin demografik, eğitim, 15 yaş ve üzerindeki kişilerin ekonomik durumları ile mültecilerin yasal ikamet durumlarının belirlenmesi için alan araştırması yapılmıştır. Araştırma Adıyaman'daki Suriyeli mültecilerin işgücü piyasalarına entegrasyonlarının sağlanması için istihdam süreçlerindeki sorunları belirlenmesini amaçlamaktadır. Bu genel amaca ulaşmak için beş alt amaç belirlenmiştir:

1. Adıyaman'da yaşayan Suriyeli mültecilerin sosyo-demografik özelliklere belirlemek,
2. Adıyaman'da yaşayan Suriyeli mültecilerin eğitim durumlarını tespit etmek,
3. Adıyaman'da yaşayan Suriyeli mültecilerin ekonomik durumları hakkında bilgi edinmek,
4. Adıyaman'da yaşayan Suriyeli mültecilerin yasal statüleri belirlemek,
5. Adıyaman'da yaşayan Suriyeli mültecilerin genel olarak karşılaşılan sorunları ortaya koymaktır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Adıyaman'da yaşayan Suriyeli mültecilerin önemli bir kesimi şehir merkezinde yaşamaktadır. Mültecilerin temel yaşam gereksinimlerini karşılayabilmeleri, aile bütünlüklerini sürdürmeleri, çocuklarını eğitim gereksinimlerinin karşılayabilmeleri çalışma yaşamına katılımlarını gerektirmektedir. Suriyeli mültecilerin bir işte çalışıp yeterli gelir elde edebilmelerinde, Türkçeyi etkili kullanabilme becerileri, aile yapıları, eğitim durumları, farklı alanlara ilişkin mesleki bilgi, deneyim ve yeterlikleri ile çalışma ortamlarına uyum

sağlamalarına bağlıdır. Bu çalışma, Adıyaman yaşayan Suriyeli mültecilerin demografik, eğitim, ekonomik durum ve mesleki profillerinin belirmesi yönündeki ilk çalışmalardan biri olması, mültecilerin işgücü potansiyellerinin belirlenmesi ve mültecilerin geleceğine ilişkin projeksiyon sağlaması bakımından önem arz etmektedir.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıklar

İşgücü piyasalarına entegrasyonlarının sağlanması için mesleki profil analizi çalışması, Adıyaman şehir merkezinde 2018 yılında yaşayan ve 110 aileye mensup toplam 493 Suriyeli mülteciye “kartopu veya zincir örnekleme” yöntemiyle ulaşılan ve tercüman ile birlikte uygulanan anketten elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.4. Yöntem

Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalara tarama araştırması denir (Büyüköztürk vd, 2012). Bu araştırmalar daha büyük örneklem üzerinde yapılan ve katılımcıların bir konuya ilişkin görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği araştırmalardır. Adıyaman’da yaşayan Suriyeli mültecilerin iş bulma konusunda karşılaştıkları sorunların belirlenmesi için ailelerin mevcut durumu ile kendi ülkelerindeki sosyo-ekonomik durumları belirlenmeye ve karşılaştırmaya çalışılmıştır. Ayrıca mültecilerin genel olarak yaşadıkları sorunlara ilişkin bir adet açık uçlu soru sorularak konuya ilişkin veri toplanmıştır.

1.4.1. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Çalışma evreni, Türkiye genelinde bir örnekleme çalışmak için yeterli zaman ve finansmanın kısıtlılığı nedeniyle Adıyaman ile sınırlandırılmıştır. Araştırmaya, Adıyaman il merkezindeki farklı yaş, cinsiyet, medeni durum ve sosyo-ekonomik farklılıklara sahip 110 aileye mensup toplam 493 kişi katılmıştır.

Örnekleme yöntemi olarak, amaçlı örneklem yöntemlerinden “kartopu veya zincir örnekleme” yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları mahallelerde yapılan bir görüşme sonucunda “bu konu ile ilgili kim veya kimlerden bilgi alınabileceği” konusunda yardım istenmiştir. Mültecilerin önerileri ve yardımcı olmalarıyla

diğer ailelerle görüşmeler yapılmıştır. Örneklemin seçiminde yansızlık ilkesi göz önünde bundurularak parkta oturan, çarşıda dolaşan, alışveriş yapan, bir işyerinde çalışan, işletmesi olan ve araştırmaya gönüllü olarak katılan kişiler örnekleme dahil edilmiştir.

1.4.2. Veri Toplama Aracı ve Uygulama

Adıyaman'da yaşayan Suriyeli mültecilerin iş bulma sürecinde karşılaştıkları sorunları ilişkin verilen toplanması amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ve 30 sorudan oluşan anket kullanılmıştır. Anketin geliştirilmesinde öncelikle alan yazın taranarak sorular oluşturulmuştur. Alan uzmanı iki akademisyenin soruları dil, içerik, kapsam yönünden inceledikten sonra yeniden düzenlenmiş ve tez danışmanın görüşleri doğrultusunda son şekli verilmiştir. Anket, Adıyaman'da yaşayan Suriyeli mültecilerin aile fertleri hakkında 1, demografik özellikler 4, konut durumu 1, eğitim 8, on beş yaş ve üzerindeki ekonomik durum 14 ve ikametgâh durumuna ilişkin 2 sorudan oluşmaktadır. Ayrıca mültecilere, Adıyaman'da karşılaştıkları iş, eğitim ve sosyal yaşama ilişkin yasal ve bürokratik engellerin neler olduğuna ilişkin açık uçlu bir soru da sorulmuştur. Verilen toplanması sürecinde Türkçe bilmeyen mültecilerden veri sağlamak için Arapça tercümanından destek alınarak anket doldurulmuştur.

1.4.3. Verilerin Analizi

Bilgi toplama aracı olarak anket formunun kullanılması nedeniyle, veriler yüzde, frekans ve çapraz tablo (crosstabs) analizleri çözümlenmiştir. Mültecilerin şehirde yaşadıkları sorunlara ilişkin bir adet açık uçlu soru sorulmuş elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yapılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Suriye nüfusunun yaklaşık yarısı, 2011 yılında iç savaşın başlamasından bu yana sığınma talep ederek göç etmek zorunda kalmıştır. Mart 2015 itibarıyla, yaklaşık 7,6 milyonu ülke içinde daha güvenli kentlere göç etmek zorunda kalmış ve 4 milyona yakın mülteci Türkiye'ye gelmiştir. Kayıtsız olan mülteci olması nedeniyle, göç eden veya etmek zorunda kalan mülteci sayısının daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Suriye'deki güvenlik, siyasi, sosyal ve ekonomik koşulların bozulması, göçlerin katlanarak artmasına sebep olmuştur (İçduygu ve Üstübcü, 2015). Yoğunlaşan çatışmalar sadece 2014 yılında Suriye'den bir milyon insanı göçe zorladı. Bu bir milyon mültecinin 5'te 3'ü bir başka deyişle 600.000'i Türkiye'ye çok kısa sürede giriş yaptı ve Türkiye tarafından barındırılan mevcut toplam 2014 yılında 1 milyonu aştı. Türkiye, giderek artan sayılarla başa çıkmak için mücadele etmektedir (ORSAM, 2015).

Suriye'nin iç savaşı, Türkiye'yi Avrupa Birliği (AB) standartlarına uyum için sığınma ve kabul sistemini elden geçirme aşamasında başlandı. Bu reformların hayata geçirilmesi - teknik ve mali kaynaklarla ilgili talepleri ile - Türk yetkililerin Suriyeli mülteci krizini yönetme kapasitelerini sınırlandırdı (Constanze, 2014). Bunun yerine, krizin yönetimi, daha büyük bir stratejik ve politika rehberliği olmaksızın, kamplarda, yerel çalışan örgütlerin elinde kalmıştı. Bu arada, Türkiye'nin çok eski göçmenlik politikaları uzun yıllar değişmeden kaldı (ORSAM, 2015).

Başlangıçta, Türkiye'ye giren Suriyeli mülteci akını nispeten azdı. Suriye hükümetinin hükümet karşıtı protestoları bastırmak için güç kullandığı Nisan 2011'i takiben Temmuz 2011 başlarında büyük çaplı göçler başladı (Kirişçi ve Karaca, 2014). Suriye sınırına yakın Hatay ilinde kurulan çadır kentlere 15 bin Suriyeli sığınmıştı. 2012 yılında ateşkes müzakerelerinin başarısızlıkla sonuçlanması ile çatışmalar daha da artmış ve mülteci akımı büyük bir ivme kazanmıştı. Türk yetkililer Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa ve Adıyaman illerinde ilave çadır kentler kurmaya başladılar. 2012 yılının Temmuz ayından sonar ortalama her ay 20.000'den fazla Suriyeli mülteci Türkiye ye giriş yaptı. Aylık mülteci sayısı 2013'te artmaya devam etti. 2014 yılının sonlarına doğru sığınma talebinde bulunan Suriyeli mülteci sayısı aylık 55.000

kişiyeye yükseldi. Suriyeli mültecilerin sayısı arttıkça, Türk yetkililer tarafından belirli "tehlikeli" etnik, ideolojik ve dini grup üyelerinin gelişini kontrol etmek ve girişlerin sayısını kısıtlamak amacıyla bazı önlemler alındı (İçduygu ve Üstübici, 2015; ORSAM, 2015).

2.1. Göç Kavramı

İnsanlık tarihi kadar eski ola göç olgusu insan tarafından oluşturulan felaketler ile doğal afetler sonucunda zorunlu olarak gerçekleşmekle birlikte insanların daha iyi bir yaşam umuduyla gönüllü veya bireysel ve grupların hareketiyle ortaya çıkmaktadır. Göç olgusu, tarihsel süreç içerisinde her zaman önem arz etmiş, günümüz dünyasına da damgasını vurmuş konuların başında gelmektedir. İnsanlık tarihi, bir bakıma göçler tarihidir (Canpolat ve Arıner, 2012). Göç olgusu farklı kültürdeki insanların beraber ve bir arada yaşamalarını zorunlu kıldığından uyum sorunlarını da ortaya çıkarmaktadır (Tunç, 2009).

Tarih boyunca çok çeşitli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan göçler; mekânların, şehirlerin, ülkelerin, coğrafyaların, kıtaların siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik, dini yapısı üzerinde büyük etkilerde bulunmuştur (Adıgüzel, 2016). Göçler, İnsanlık tarihi ile paralellik gösterir. İnsanoğlunun bulunduğu bütün mekânlar, yöreler, coğrafyalar ve kıtalarda farklı etkenler ve nedenlere bağlı olarak göçler meydana gelmiştir. Tarih kitapları ve kutsal dinlere ait metinler göç olgusunu çeşitli nedenler ve faktörlere bağlı olarak sürekli işlemiştir (Adıgüzel, 2016; Balcıoğlu, 2017).

İnsanoğlu ilkçağlarda ilk önce göçebe olarak yaşıyordu. Göçebe bir hayatı yaşayan insanoğlunun hayatında göç etmek olgusu hayatın normal bir evresi olmuştu. Kısa süreli ve sürekli göçler sürekli bir şekilde yapılıyordu. İlkçağlarda insanlar tarafından farklı coğrafyalara yapılan göçlerle farklı kültürler, medeniyetler, ırklar ve milletler oluştu (Balcıoğlu, 2017).

İnsanoğlunun toprağı işlemeyi keşfetmesiyle beraber yerleşik hayata geçmiştir. Ancak insanoğlunun yerleşik hayata geçmesi göç olgusunu insanların yaşamından çıkarmamıştır. İnsanların tarihsel süreçte farklı mekânlar, yöreler, bölgeler, coğrafyalar ve kıtalar arasındaki hareketleri ve göçleri farklı etkenler ve nedenlerle devam etmiştir. Göç olgusu, İnsanoğlunun daha iyi hayat sürdürmek düşüncesiyle yakından ilgilidir. İnsanlar; doğal şartlar ve insani şartlara bağlı olarak kendi yaşamının yaşanmaz hale gelmesi, yaşadığı yerin ve mekânın

kendisi, ailesi ve nesilleri için tehlikeli ve yaşanmaz hale gelmesi nedenlerine bağı olarak göç olgusuyla yaşadıkları yerleri terk etme düşüncesine kapılmıştır (Demir, 2014).

Göçü, kişilerin başka bir yere yerleşme ve yeni bir yaşam kurmak amacıyla bir yerden başka bir yere gitmeleri olarak tanımlanabilir. Bu hareket ülke içinde, ülke dışında, yöreler arasında, coğrafyalar arasında, kıtalar arasında olabilir. Bireyler, topluluklar, milletler; çeşitli nedenlerle buldukları mekânsal değişim, coğrafyaları ve kıtaları terk ederek başka mekânlara, coğrafyalara ve kıtalara göç etmiştir (Kaya, 2014). Birey, toplum ve millet açısından göç; sadece mekânsal bir yer değiştirme değildir. Çok boyutlu bir değişimin genel adıdır. Canlı ile doğduğu ve yaşadığı mekân ve yer arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Canlılar içerisinde en önemli yer edinen İnsan ve onun içinde yaşadığı sosyal mekân ve fiziki çevrenin önemi çok büyüktür (Chambers, 2017).

Göç veya göçler; mekânsal değişimin yanı sıra kültürel değişime, dönüşüme hatta asimilasyona da neden olmaktadır. Bu değişim ve dönüşüm terk edilen ve yerleşilen yeni mekânla birlikte yeni mekânlardaki insanlar, değerler, kültürler ve insan ile ilgili ne varsa etkilenir (Erimez, 2017). Terk edilen ve yerleşilen yer ve göçenler ve göçülen yerdekilerin nitel ve nicel özelliklerindeki farklılıkların yanında göç nedeni, kapsamı ve işleyiş sürecindeki farklılıklar her göçü bir diğerinden farklı kılmıştır. Bu farklılıklar her bir göçün birey, toplum ve mekâna yönelik etkisinin ve yansımalarının değişmesine neden olmuştur (Yalçın, 2004).

Göç ve göçler siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, dini alanlarda hem göç ile gelenler, hem de sakinler için yeni koşullar ortaya çıkarmaktadır. Toplumsal yapıda büyük çaplı değişim ve aşınmaya neden olan göç hem sorunları hem de fırsatları beraberinde getirmiştir. Ülkeler; göçlerin fırsatlarından faydalanmak istiyorsa göçenler ve göçmenlere yaşam alanları oluşturup onları kendi millet ve devletlerine adapte etmişlerdir (Erimez, 2017; Yalçın, 2004; Kaya, 2014).

Göçler hem göçmenler hem de göçmenleri kabul eden ülkeler açısından kültürel, sosyal, ekonomik ve politik sorunlara yol açmaktadır. Doğal nedenler, siyasi nedenler, askeri nedenler, ekonomik nedenler, dini ve mezhebi nedenler, sosyal ve kültürel nedenler gibi birçok nedensel faktörler ve etkenler göçlerin oluşmasına neden olmaktadır. Birey, toplum ve milletler farklı nedenlerle tarihsel süreçte birçok göç hareketini gerçekleştirmiştir (Baykara, 2009). Göç olgusunu fırsata dönüştürmek isteyen ülkeler, göçmenleri ülkelerine entegre etmeye çalışırlar.

Göç ve göçler; tarih boyunca mekânlar, toplumsal ve siyasal aidiyet ve kimliklerin oluşmasında çok önemli bir etken olmuştur. İnanç, vatan, millet, devlet, etnisite, kavim, kabile ve aile gibi sosyal ve siyasal birlikteliklerin veya ayrışmaların oluşmasında göçler önemli roller oynamıştır (Kara, 2007).

İnsanlar, toplumlar ve milletler yaşadıkları yerleri, mekânları ve coğrafyaları çeşitli nedenlerle terk etmişlerdir. Bu nedenler çok boyutlu ve kapsamlı nedenlerdir. Doğal hadiseler göçlerin asıl nedenlerinden biridir. Siyasi nedenler, sosyal ve kültürel nedenler, ekonomik nedenler, dini ve mezhebi nedenler, askeri nedenler ve diğer başka nedenlere bağlı olarak İnsanoğlu yaşadığı yerlerden başka yerlere göç etmiştir (Nohl, 2011).

2.1.1.Göç Türleri

Literatürde göç türleri incelenirken farklı kategoriler altında incelendiği görülmüştür. Örneğin göç türleri göçü ortaya çıkaran nedenler (zorunlu ve gönüllü göç) bakımından incelendiği gibi, göçün amaçları (çalışma, sığınma) açısından da değerlendirilmiştir. Bu kategorilere ek olarak göç, göç eylemini yapan birey veya bireylerin göç ettikleri yere varmakta kullandıkları yöntemler (yasal, yasa dışı) de dikkate alınarak sınıflandırılmıştır. İçduygu ve Sirkeci (1999), ya göre de ekonomi, sosyoloji, demografi, coğrafya, tarih, psikoloji, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi gibi farklı bilimsel disiplinler göç türleri ile ilgili konulara farklı açılardan yaklaşabilir ve teoriler üretebilir. Örneğin Peterson (2003) göç türlerini isimlendirirken kontrollü göç, ilkel göç, serbest göç kavramlarını kullanmış ve bunların yanında bir de ‘zorunlu göç’ ve ‘zorlama ile göç’ ayrımını yapmıştır.

Göçü ortaya çıkaran nedenler açısından göç türleri incelendiğinde karşımıza çıkan iki seçenekten ilki zorunlu göç kavramıdır. Fichter (1990) da göçü genel olarak zorunlu ve gönüllü göçler olarak ikiye ayırarak inceleme yöntemini seçen araştırmacılardan biridir. Peki, nedir zorunlu göç? Aslında adlandırılmasından da anlaşılacağı üzere bireyleri istekleri veya rızaları dışında savaş, tabi afet, sürgün gibi çeşitli etmenlerin etkisiyle yer değiştirmeye zorunlu bırakarak ortaya çıkan göç türüdür.

İnsanların kendi istek ve arzuları ile göç etmeye hiçbir zorlama olamadan karar verdikleri göçler ise gönüllü göçte olarak tanımlanır ve bu tür göçlerdeki temel amaç daha rahat ve daha iyi şartlarda yaşam sürdürme isteğidir. Erder (2000)’ e göre hayatlarını sürdürdükleri

yerleşim alanında veya bölgede ekonomik veya sosyal olarak memnun olmayan bireyler bu tür göçleri gerçekleştirmektedirler. Ayrıca gönüllü göçü zorunlu göçte ayıran bir diğer temel özellikte gönüllü göçler büyük çoğunlukla bireysel veya ailesel kapsamda gerçekleşirken zorunlu göçler dahi büyük toplum kitlelerini içerebilmektedir (Erder,2000). Örneğin, Türkiye’den birçok insanın 1960’lardan başlayarak Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine yaptıkları göçler bu tür gönüllü göç içerisine girmektedir. Ayrıca Güvenç’e (1999) göre “beyin göçü” olarak günümüzde sıkça kullanılan eğitilmiş insan göçleri de bu tür gönüllü göçler arasında nitelendirilebilir.

Alan yazında ki bazı çalışmalarda ise yer değiştirme yönlerine göre göçler ele alınmış ve kırdan-kıra, kentten-kıra, kentten-kente ya da kırdan-kente şeklinde ortaya konularak incelenmiştir. Özkalp (2003) yaptığı araştırmalarda Türkiye’deki göçlerin ağırlıklı olarak kentten-kente, en yoğun biçimiyle de kırdan-kente göç olarak görüldüğünü vurgulamıştır. Yalçın (2004) ise yaptığı çalışmada en temel göç türlerinden bahsederek aşağıdaki gibi bir sınıflandırma önermiştir.

1. Gidilen yere göre göçler (iç göç, dış göç),
2. Zamana göre göçler (geçici, sürekli),
3. Nedenine göre göçler (gönüllü, zorunlu),
4. Büyüklüğüne göre göçler (bireysel, grup, kitlesel),
5. Yasallığına göre göçler (yasal, yasa dışı).

Peterson (2003) göç ile ilgili yaptığı araştırmada göçleri ilkel göçler, zorlama ile yapılan göçler, serbest göçler, kitlesel göçler olarak 4 temel kategori altında incelemiştir. Peterson’a (2003) göre ilkel göçler, bireylerin ortaya çıkan doğal afetler sonucunda umutsuzluk ve çaresizlik duygusu durumundan kaynaklanan göç hareketleridir. İlkel göçlerin doğal zorlayıcı faktörler sebebiyle oluştuğunu belirterek örneğin tarım ve hayvancılıkla uğraşan bir topluluğun, yaşadığı çevrede oluşan doğal değişikliklerden kaynaklı olarak geçimi sağladığı işleri yapamaz duruma gelmesinin ardından bulunduğu bölgeden ayrılmak zorunda kalarak tarıma ve hayvancılığa daha uygun bir yere göç etmelerini bu kapsamda değerlendirmiştir.

Diğer taraftan Peterson (2003) zorlama ile yapılan göçleri açıklarken ilkel göçlerdeki doğal faktörlerin aksine sürükleyici etkenin sosyal yapı olduğuna dikkat çekmiştir. Bu tür göçlerin iki ana kategori altında incelenmesi gerektiğini vurgulayan araştırmacıya göre birinci kategoride, göç eden bireyler göçte kara verme hayata geçirme konusunda biraz da olsa kontrolü

elinde tutabilirken, ikinci kategoride bu kontrol göç eden topluluğun elinde değildir. Yalçın (2004) ve Özkalp (2003) yaptıkları çalışmalarda Peterson'un bu savını destekler nitelikte bir örnek olarak, ikinci Dünya savaşı yıllarında Almanya'da Nazilerin uygulamalarını göstermişlerdir. Bu araştırmacılara göre ilk yıllarda Yahudi toplumunu uyguladıkları politikalarla göçe özendirmek istemişler daha sonraları ise bu politikalar yeteri kadar etkin olmayınca ise zorunlu göçe tabi tutarak toplama kamplarına taşınmışlardır. Bu uygulama Peterson' un yukarıda bahsi geçen iki kategoriye de güzel bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira ilk uygulamada göç eden insanların yaşam tarzları gittikleri yerde fazla değişmezken, ikinci uygulamada zorla yer değiştirilmiş insanların yaşam şekilleri değişmiştir (Yalçın, 2004; Özkalp, 2003).

Yine Peterson (2003) ortaya koyduğu bu kategorilerden üçüncüsü olan serbest göçü açıklarken belirleyici etkenin bireylerin kendi iç yapılarından ortaya çıktığını ve göç kararı vermekle sonuçlandığını aktarmaktadır. Yani bu göç türü Peterson'a göre daha çok bireysel arayışlardan kaynaklanmaktadır.

Peterson (2003) dördüncü ve son göç çeşidi olan kitlesel göçleri serbest göçlerin bir sonucu olduğunu ifade etmiştir. Peterson' a göre serbest göçler kitlesel göçleri tetiklemektedir. Araştırmacıya göre serbest göçle başka bir yere göçen az sayıda ki bireyler ülkeleriyle sürdürdükleri bağlar sayesinde ülkelerinde ki diğer bireyleri de etkilemekte ve sonucunda o ülkeden göç edenlerin sayısı artmaktadır. Kısa süre sonra çekici faktörler nedeniyle göç kitlesel hale dönüşmektedir. Köyden kente göçte görüldüğü üzere az gelişmiş bölgelerden daha fazla gelişmiş bölgelere olan göçler kısa süreler zarfında kitlesel bir boyut kazanmaktadır.

2.1.1.1.İç ve Dış/Uluslararası Göç

Paskof'a (1990) göre ekonomik, sosyal ve siyasi yönleri olan hem iç hem de dış göçler disiplinler arası çalışmalar içerisinde ele alınmalıdır. Göçlerle ilgili alan yazın incelendiğinde sosyal bilimlerin farklı alanlarına ilişkin birçok disiplin göçlerle ilgili araştırmalara veya değerlendirmelere yer vermektedir (Paskof, 1990; Rystat 2010).

Literatürde geçen iç göç tanımı incelendiğinde, genel olarak araştırmacıların üzerinde birleştiği tanımın belirli sınırlar içerisinde yerleşim yerleri arasında oluşan göçler olarak ifade edildiği görülmektedir. Buradaki belirli sınırlar kavramı, birçok çalışmada Birleşmiş Milletler (BM)' e üye olan meşru devletlerin yönetimleri altında ki yerleşim yerleri ya da ülkeler olarak

ifade edilmektedir. Bu bağlamda ele alındığında iç göç kavramı, o ülkenin yasal ve yönetsel yapısı içerisindeki yerleşim birimleri arasında oluşan göç anlamına gelmektedir (Özçağlar, 2005; Şahin, 2011). Yerleşim birimi kavramı her ülke içinde farklı şekillerde ifade edilmektedir. Örneğin, eyalet, şehir, kent, köy, kasaba, bucak, mahalle, kanton, muhtariyet, özerk bölgeler gibi yerleşim birimleri mevcuttur. Örneğin ABD’de iç göç tanımlanırken, eyalet kavramı kullanılırken İsviçre’de bu tür göçlerde kanton ifadesi kullanılmaktadır (Özçağlar, 2005; Şahin, 2011).

Türkiye’nin idari yapısı, üniter devlettir. Bu yerleşim birimleri, Cumhuriyetin il yıllarında sadece köy ve şehir olarak tanımlanmış olmasına rağmen ilerleyen yıllarda değişen bazı kanunlar ile büyük şehir, bucak, mahalle gibi yeni yerleşim yerleri de idari yapıda ortaya çıkmıştır. Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) yapmış olduğu iç göç istatistikleri de tanımlanmış bu temel idari yapı göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur (Özçağlar, 2005; Şahin, 2011).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) son yıllarda artık yayımlamamakla birlikte Türkiye’de göç ile ilgili resmi veri toplayan ve paylaşan tek kamu kurumu olup, iç göçlerle ilgili ilân ettiği istatistiklerde köy ve şehir kavramını kullanmıştır. TÜİK tarafından toplanan veriler ve bu veriler ışığında yapılan analizlerde iç göçler aşağıdaki kategoriler altında sınıflandırılmıştır:

- a) Köyden şehire göçler
- b) Köyden köye göçler
- c) Şehirden köye göçler
- d) Şehirden şehire göçler

Fakat 2012 yılında çıkarılan kanunla idari yapıda çeşitli düzenlemeler yapılmıştır (Mevzuat, 2016). Güreşci’nin (2010) de aktardığı üzere bu değişiklikler ile büyük şehir sınırları içerisindeki köyler, mahalle statüsüne dönüştürülmüş ve bu illerdeki köyler mahalle olarak ele alındığından dolayı iç göç kavramı içerisinde “mahalleden olan veya mahalleye olan göçler” diye bir kavramın eklenmesi zorunlu hale gelmiştir. Kısacası iç göçler, genel anlamda hemen hemen bütün kaynaklarda resmi ve idari sistem içerisinde yer alan yerleşim birimleri arasındaki insan hareketleri olarak tanımlanmaktadır.

Dış göçler ise çoğu kaynakta ülkeler arasındaki göç olarak tanımlanır. Bu tanımlama yapılırken bilhassa yasal devletlerin resmi sınırları esas alınarak bu sınırlar arasındaki göç şeklinde ifade edilmektedir. Ancak Aksoy'a (2014) göre son yıllarda savaşlar gibi zorunlu nedenlerden dolayı oluşan nüfus hareketliliği dış göç yerine, mülteci veya sığınmacı kavramları içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde yasa dışı olarak ülkeler arasındaki nüfus hareketliliğinde ayrı bir kavram çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir (Aksoy, 2014; İçduygu ve Aksel, 2013).

2.1.1.2.Gönüllü Göç ve Zorunlu Göç

Daha kapsamlı bir tanıma göre göç, çalışmak ve kendine daha iyi yaşama olanakları bulmak umuduyla, insanların oturdukları yeri bırakıp başka yerlere giderek orada kesin ya da geçici olarak yerleşmeleridir (Öngör, 1980). Akkayan (1979) ise göç kavramını, kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere başka bir yerleşim birimine yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayı olarak tanımlamaktadır (Akkayan, 1979). Bu tanımlar göç olgusunu yer değiştirmekten öteye taşıyan bir unsur olarak yerleşme eylemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda göç insanların belirli bir süreyi veya tüm yaşamlarını geçirmek üzere farklı bir yörede yerleşmelerini kapsamaktadır (Şahin, 2011).

Göç hareketleri gönüllü veya zorunlu olarak iki şekilde de meydana gelebilir. Tarihe bakıldığında kitlesel göç hareketlerinin çoğunlukla belirli bir zorunluluktan kaynaklandığı görülmektedir. Tarihte bilinen ilk büyük kitlesel göç olayı, 4. yüzyıl ortalarında Çin devletinin egemenliğinden kurtulmak için batıya doğru hareket eden Hun'ların Karadeniz'in kuzeyine yerleşmesi sonucunda, buradan kaçan Germen kavimlerinin yıllar boyunca Avrupa Kıtasını istila etmesi olarak kendisini gösteren ve bugünkü Avrupa devletlerinin temelini attığı kabul edilen Kavimler Göçü'dür (Kınık, 2010). Farklı bölgeler arasında gerçekleşen kitlesel göçler, yeni kentlerin ve ülkelerin kurulmasına neden olmuştur. Kıtalar arası göç olayları Amerika kıtasının keşfi ile deniz aşırı bir boyut kazanmıştır. 16. yüzyıldan itibaren Avrupa'dan büyük bir insan kitlesi, yeni bir hayat umuduyla okyanus ötesinde keşfedilen Amerika kıtasına göç etmiş ve yerleşmiştir. Bu göç hareketlerinin temelinde ekonomik etkenler itici güç olmuş; yeni kıtadaki geniş topraklarda tarım yapma olanağı ve deniz aşırı ticaretin artışı insanların kitleler halinde buraya yerleşmelerine neden olmuştur. 15. ve 18. yüzyıllar arasında Afrika'dan 15 milyon insan köle olarak çalıştırılmak üzere Amerika kıtasına taşınmış; 19. yüzyılda milyonlarca insan Çin ve Hindistan'dan Amerika ve Avrupa'ya sözleşmeli işçi olarak gönderilmiş; 20 yüzyılda meydana gelen iki büyük dünya savaşı milyonlarca insanı yurdundan etmiştir (Giddens, 2010). İkinci Dünya savaşından sonra yeniden ayağa kalkmaya çalışan Avrupa ülkeleri, işgücü gereksinimini karşılamak üzere az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerden göç kabul etmeye başlamıştır.

2.1.2.Göçün Nedenleri ve Sonuçları

Birçok araştırmacıya göre iç ve dış göçlerin nedenleri çoğu kez itici, çekici ve ulaşım ana başlık altında toplanabilir. Ekonomik ve toplumsal nedenler ise bu üç faktörün temelini oluşturmaktadır (Çelik, 2006; Çakır, 2011; Güreşci, 2011; Şen, 2014). İnsanın yaşadığı yerden ayrılarak refah düzeyi yüksek ve güvenli bölgelerde ya da yerleşim birimlerinde yaşaması insanın doğasında olan rasyonel bir davranıştan kaynaklandığı belirtilmiştir (İslatince, 2002; Yılmaz, 2014).

Göçlerin ortak sebepleri, Harris ve Todarro'ya (1970) göre itici faktörlerin etkisinin çekici faktörlerden daha açık olmasından kaynaklanmaktadır. Yani ekonomik siyasal ve coğrafi koşulların olumsuz yönde değişmesi itici faktörlerdir. Bu araştırmacılara göre ulaşım olanaklarının artması itici faktörlerin bu etkinliğini önemli ölçüde ortaya çıkartmaktadır.

“A Two-Sector Analysis” isimli çalışmada, kırsal kesim ve sanayi alanlarında yapılan karşılaştırmada, kırsal bölgedeki ekonomik gelir beklentisinin sanayi bölgesinde beklenenden daha düşük olması göç için etkili bir faktör olarak değerlendirilmiştir (Espindola et al., 2006; Harris and Todarro, 1970). İç ve dış göçler, insanların rasyonel davranışları, itici faktörler ve kaybedilecek ekonomik faktörlerin daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Her iki göçün oluşumunda belirtilen faktörler etkili olmaktadır. Güleç'e (2015) göre iç göçler ülke içindeki vatandaşlarının daha iyi bir yaşam umudu ile gerçekleştirdikleri ve başka kentlere gitmelerinde herhangi bir yasal kısıtlamanın olmadığı göç türüdür. Benzer bir biçimde Avrupa Birliğine üye ülkeler arasında, ülke sınırlarından serbest geçişte yasal bir sınırlama olmaması nedeniyle birlik ülkeleri arasında kolay bir biçimde göç yaşanmaktadır.

Dış göçün genellikle geri kalmış, gelişmekte olan ülkelere doğru olmasında ekonomik ve toplumsal faktörler etkili olmaktadır. Ancak gelişmiş ülkelerinde genç, eğitilmiş ucuz işgücüne gereksiniminin olması dış göçü oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Göçün gerçekleşmesinde iki ülke arasındaki yasal mevzuat ve iş gücü sunum ve istem dengesinin oluşması gerekmektedir (Choucri, 1978; Clemens, 2013; Vahba, 2015).

Genellikle üçüncü dünya ülkelerden gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere doğru dış göçlerin oluşmasına ekonomik ve sosyal nedenler zemin hazırlayabilmektedir. Ancak bunun

gerçekleşmesi için iki ülke arasında yasal çerçevede bir iş gücü arz-talep dengesinin oluşması gerekmektedir (Choucri, 1978; Clemens, 2013; Vahba, 2015). Bunun yanında dış göçlerin sebeplerinin oluşabilmesi için ülkeler arasında uluslararası hukuk kurallarına da uygun vize ve gümrük konularında ikili anlaşmalar olması gerekmektedir. Örneğin ikinci Dünya savaşından sonra kıta Avrupa'sına Asya ve Afrika'dan önemli işgücü akışı gerçekleşmiştir. Bu değerlendirmeler sonucunda göç sebepleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Sanayileşme ve buna bağlı olarak kentleşme,
- 2- Kapitalizmin hızlı gelişimi,
- 3- Gelir adaletsizliği,
- 4- İş gücü talebi,
- 5- Siyasi belirsizlikler,
- 6- Ekonomik krizler,
- 7- Dış/iç savaşlar ve terör,
- 8- Dini (İnançsal) sebepler,
- 9- Yasadışı göçmen kaçakçılığı örgütlerinin rolü.

Her iki göç türünün pek çok nedeni olduğu gibi sonuçları da bulunmaktadır. Buna karşın ortak bir sonucun ise her iki olguda, göç veren bölgede nüfus azalması, göç alan bölge de ise nüfus artmasıdır. Yapılan bazı araştırmalarda her iki göç türünün sonucunu belirleyen temel değer nüfus ve nüfus yapısı olduğu vurgulanmıştır (Bilsborrow, 2002; Martin, 2013; Özdemir, 2012; Yakar, 2012).

Her iki güç olgusu, sebebi ne olursa olsun daha iyi yaşam koşulları beklentisiyle gerçekleşmektedir. Farklı ülkelere ya da ülke içerisinde farklı bölgelere göç eden insanlar bir taraftan yeni yeni koşullara uyum sağlamaya çalışırken diğer taraftan doğmuş olduğu topraklardaki kültürlerini, değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini, yaşam biçimlerini, toplumsal hafızalarını kaybetmenin zorluklarını yaşamaktadırlar. Ülke içerisinde gerçekleşen göçte sosyal entegrasyonun kısa sürede sağlanmasına karşın farklı kültür ve inancın yaşandığı, dillerin konuşulduğu ülkelerde toplumsal uyumun daha zor olduğu bilinmektedir. Çetin, (2002), aynı ülkede gerçekleşen göç olgusunda, farklı kültürel ve toplumsal değerlere sahip olursa bile hukuki düzenlemeler neticesinde kısa dönemde entegrasyon sürecinin daha kolay geliştiğini belirtmiştir.

2.1.3. Göç Teorileri

Göç teorilerine ilişkin beş kurum incelenmiştir.

1.Ravenstein'ın Göç Kanunları

Göç teorileriyle ilgili ilk çalışma Ravenstein tarafından 1871-1981 yılları arasında İngiltere'de göçmen nüfus sayım istatistikleri baz alınarak gerçekleştirilmiştir. Ravenstein tarafından geliştirilen ve 1889 yılında yayınlanan çalışmada yedi göç kanunu belirlenmiştir.

1. **Göç ve Mesafe:** Göçmenlerin çoğu kısa mesafede olan ve iş olanaklarının bulunduğu sanayi ve ticaret merkezlerine doğru göç ederler.
2. **Göç ve Basamakları:** Kentlerde sanayi ve ticaretin gelişmesi, çevredeki kişilerin kente akışını neden olur. Çevrede oluşan seyrelme daha uzak yerlerdeki kişiler tarafından doldurulur. Her bir basamak kente yaklaştıkça bu bir dalga etkisiyle seyrelen yerlere daha kenardakiler geleceğinden bu ülke çapına yayılacaktır.
3. **Yayımla Emme Süreci:** Göç olgusunda yayılma ve emme süreci birbirini besler. Kentin getirisinden pay alma isteği emme sürecini besler. Üretim sektörünün işgücüne gereksinim duyduğundan gelen göç bu sektör tarafından emilir.
4. **Göç zincirleri:** Göç alan yerleşim birimleri aynı zamanda göç verir. Göç dalgaları birbirini tetikler ve sürekli ardı ardına devam eder.
5. **Doğrudan Göç:** İnsanların doğrudan ve uzun dönemli olarak sanayi ve ticaret geliştiği kentlere göç etmesidir.
6. **Kır Kent Yerleşimcileri Farkı:** Kentte yaşayanlar, kırsalda yaşayanlara göre daha az göç etmektedirler. Kırsaldan kente göç edenler, kentlileri yerinden fazla oynatmazken, kırsaldan kırsala göç edenler daha fazla hareketliliğe neden olabildiğinden göç dalgalarına neden olabilmektedirler.

7. **Kadın Erkek Farkı:** Kadınların kısa mesafeli, erkeklerin ise uzun mesafeli ve yurtdışı göçlere daha fazla katılmaktadır (Ravenstein, 1885, akt: Yalçın;2004).).

1. İtme Çekme Kuramı

Kuram, Lee tarafından 1969 yılında geliştirilmiştir. Kuruma göre yaşanan ve gidilecek yerde itici ve çekici değişkenler vardır. Ancak bu kişiye göre değiştiğinden görelidir. Göç için olumlu ya da olumsuz yönleri belirleyen kişinin demografik özellikleridir (Lee, 1969, akt: Yalçın, 2004).

2. Petersen'in Beş Göç Tipi

Kuran Petersen tarafından 1958 yılında beş göç tipi geliştirilmiştir. Bunlar;

1. **İlkel Göçler:** Doğa ve iklim koşullarının yarattığı olumsuzluklarda kaynaklanan göçler.
2. **Zoraki ve Yönlendirilen Göçler:** Toplumsal baskıya uğrayan grupların göç etme tercihini elinde bulunduramama durumuna zoraki göç, bu grup istese de bu tercihi kullanabiliyorsa yönlendirilen göçtür.
3. **Serbest Göç:** Herhangi bir zorlama olmaksızın daha çok bireysel karar neticesinde olan göçlerdir.
4. **Kitlese Göç:** Bu göç kolektif bir olguyu içermektedir. Teknoloji ve ulaşım olanaklarının artması öncü göçmenlerin kurduğu ağlar göçün kitlese olmasını tetiklemektedir (Peterson, 1958, akt: Yalçın, 2004, Develi, 2017).

4. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Kuram Stouffer tarafından 1940 yılında geliştirilmiştir. Kurama göre göç olgusunda, göç edilecek mesafe, gidilecek yerdeki imkânlar ve miktarı önem taşımaktadır. Kesişen fırsatlar kuramına göre, göç edilmesi düşünülen iki merkez varsa bu merkezdeki fırsatlar eşitse göçmenler yakın olan merkeze doğru göç edeceklerdir. Kuramın özelliği ekonomik temelli

olmasıdır. Yani işçilerin daha iyi bir yaşam ve yüksek gelir için kentlere göç etmeleridir (Stouffer, 1940, akt: Özcan, 2016).

5. Merkez Çevre Kuramı

Kurama göre ülkeler, merkez ve çevre ülkeler olarak ikiye ayrılmaktadır. Merkez ülkeler gelişmiş kapitalist ülkelerdir. Bu ülkelerin çevresindeki gelişmekte ve daha az gelişmiş ülkelere gereksinimleri olduğu gibi gelişmekte olan ülkelerinde gereksinimi vardır. Çünkü çevre ülkelerden gelen hammadde, ürüne dönüştürülerek tekrar gelişmekte olan ülkelere pazarlanmaktadır. Dolayısıyla her iki ülke birbirine gereksinim duyar ve bağımlıdır. Çevre ülkelerdeki ham madde ve işgücü merkez ülkelerin denetimine girdikçe, bu ülkelerden, gelişmiş kapitalist ülkelere göç akımı gerçekleşmektedir (Çağlayan, 2006).

2.2. Türkiye'ye Yabancı Göçü

Türkiye, coğrafi konumunun da etkisiyle tarih boyunca kitlesel sığınma hareketleri de dâhil olmak üzere geniş anlamda göç hareketlerinin önemli bir durağı olmuş ve milyonlarca göçmene kapılarını açmıştır. Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana Türkiye'ye yönelmiş olan kitlesel göç hareketleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2013):

- 1922-1938 yılları arasında nüfus mübadelesiyle Yunanistan'dan 384.000 kişi
- 1923-1945 yılları arasında Balkan ülkelerinden 800.000 kişi
- 1933-1945 yılları arasında Almanya'dan 800 kişi
- 1988 yılında Halepçe katliamından sonra Irak'tan 51.542 kişi
- 1989 yılında Bulgaristan'dan 345.000 kişi
- 1991 yılında Birinci Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'tan 467.489 kişi
- 1992-1998 yılları arasında Bosna'dan 20.000 kişi
- 1999 yılında Kosova'dan 17.746 kişi
- 2001 yılında Makedonya'dan 10.500 kişi

Son olarak, 2011 yılı Nisan ayında patlak veren iç savaşın etkisiyle Suriye'den Türkiye'ye çok ciddi bir kitlesel göç hareketi yaşanmıştır.

2.2.1. Türkiye'ye Suriyeli Göçü

Suriye nüfusunun yaklaşık yarısı, 2012 yılında iç savaşın başlamasından bu yana yerinden edilmiştir. Mart 2015 itibarıyla, yaklaşık 7,6 milyonu ülke içinde yerinden edilmiş, ve 3,5 milyona yakın mülteci Türkiye'ye geçmiştir. Suriye nüfusunun yaklaşık yarısı, 2012 yılında iç savaşın başlamasından bu yana yerinden edilmiştir. Mart 2015 itibarıyla, yaklaşık 7,6 milyonu ülke içinde yerinden edilmiş, ve 3,5 milyona yakın mülteci Türkiye'ye geçmiştir. Gerçek sayı muhtemelen daha yüksektir, bölgedeki birçok mülteci kayıtsızdır. Suriye'deki güvenlik, siyasi, sosyal ve ekonomik koşulların şiddetli bozulması, bu patlamayı katlayarak artırmıştır (İçduygu ve Üstübcü, 2015). Yoğunlaşan çatışmalar sadece 2014 yılında Suriye'den 1 milyon insanı göçe zorladı. Bu 1 milyon mültecinin 5'te 3'ü bir başka deyişle 600.000'i Türkiye'ye çok kısa sürede giriş yaptı ve Türkiye tarafından barındırılan mevcut toplam 2014 yılında 1 milyonu aştı. Türkiye, giderek artan sayılarla başa çıkmak için mücadele etmektedir (ORSAM, 2015).

Adıyaman ülkemizin yoksul kentlerindedir. Adıyaman'da devletin taşra yapılanması için oluşturulan (sağlık, güvenlik, eğitim, maliye vs.) kurumlardaki çalışanlar dışında, kamu iktisadi teşekkülleri olmadığından çalışan sayısı oldukça sınırlıdır. Kentte verimli ve geniş tarım alanları çok küçük bir kesimin elinde bulunmakta ve belli ürünler (buğday, arpa, nohut vs.) yetiştirildiği için tarımda tam bir makineleşme vardır. Bu nedenle işgücüne katılanların büyük bir bölümü mevsimlik tarım işçisi olarak farklı illere aileleriyle giderek orada çalışmaktadır. Adıyaman Mevsimlik İşçiler Derneği, hiçbir güvencesi olmayan tarım işçilerinin mağdur durumda olduklarını, ailece tarım işçiliğine gitmelerine rağmen ellerinde hiç bir şey kalmadığını barınma, beslenme ve sağlık sorunlarının ise çalıştıran kişilerin insafına kaldığını belirtmiştir. Adıyaman'da tarım sezonunda 20-30 bin kişinin mevsimlik işçisi olarak farklı kentlere gittiği tahmin edilmektedir.

Adıyaman, tarihi ve kültürel zenginliği olmasına karşın, yeterince tanıtımı yapılmadığından ve gerekli turizm altyapısına sahip olmadığı için bu sektörün ekonomik getirisinden yeterince yararlanamamaktadır. Adıyaman ilinde Atatürk Baraj Gölünün yapılması sonucu yaşanan göçün iyi planlanmadığı, yani toprakları kamulaştırılan köylülere devlet yeterince istimlak bedeli ödemesine karşın, köylü vatandaşların bu paraları nasıl harcayacağına ilişkin herhangi bir bilgilendirme, eğitim ve girişimcilik çalışmaları yapmamış, sıcak para kısa sürede ve 1990'lı yılların yüksek enflasyonunda alım gücü düşmüş ve bunun olumsuz sonuçları devam etmektedir. Hatta bu durumun şehirde sosyo-ekonomik sorunlarının halen devam ettiğine ilişkin TBMM'de 2003 yılında bölge milletvekillerince meclis araştırması açılması

talep edilmiştir. Buna göre Adıyaman'ın topraklarının önemli bir bölümünün Atatürk Baraj Gölü'nün altında kalması nedeniyle bir ilçe, 12 köy, 46 mezra tamamen sular altında kaldığı ve 56 köyün ise kısmen etkilendiği 1980 nüfus sayımına göre 58422 kişinin sadece bundan dolayı kent merkezine zorunlu göç ettiği belirtilmiştir. Bu sosyolojik dönüşümün eğitim olanaklarından yeterince yararlanamayan yoksul kesimler üzerindeki olumsuz etkileri günümüzde de devam etmektedir (TBMM, 2003).

2.2.2. Suriyeli Göçü Açısından Adıyaman İlinin Durumu

Çalışmanın bu başlığında Adıyaman'da yaşayan Suriyeli mültecilerin demografik, sosyo-ekonomik, eğitim ve yasal durumları incelenmiştir.

2.2.2.1. Adıyaman İlinde Suriyeli Göçmenlerin Demografik Durumu

Adıyaman'da yaşayan Suriyelilerin beşte ikisi çadır kentte yaşamasına karşın beşte üçü kent merkezi ve ilçelerde yaşamaktadırlar. Kent geneli ve çadır kentte yaşayanların yaklaşık %5'ini Suriyeli mülteciler oluşturmaktadır. Adıyaman'da Çadır Kentte yaşayan Suriyelilerin dağılımı tablo-1'de verilmiştir.

Tablo 1. Adıyaman'da Çadır Kentte Yaşayan Suriyeli Mültecilerin Yıllara Göre Dağılımı

Yılı	Çadır Sayısı	Mülteci Sayısı*
2013	2.292	9.8561
2014	2.292	10.079
2015	2.260	9.934
2016	2.330	9.607

Kaynak: Türkiye Göç Raporu, 2013,2014,2015 ve 2016 yılları T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü istatistikleri.

Adıyaman'da 2016 yılındaki Suriyeli mülteci sayısı 24.797, il nüfusu 610.484 ve kayıtlı Suriyelilerin il nüfusuna oranı % 4.06'dır. İç İşleri Bakanlığının 21 Eylül 2018 yılı verilerine göre ise kentteki Suriyeli mülteci sayısı 29.198'dir. Adıyaman'daki Suriyeli nüfusun Türkiye genelindeki Suriyeli mültecilere oranı % 0.82 ve Adıyaman nüfusuna oranı ise % 4.75'tir. Adıyaman'da geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli mülteci bulunmamaktadır (Türkiye Göç Raporu, 2018).

2.2.2.2 Adıyaman'daki İşgücü Sektörüne Suriyeli Mültecilerin Uyumsuzluğu

Suriyeli mültecilerin, Türk ekonomisine entegrasyonlarının nasıl sağlanacağına ilişkin devlet tarafından bir program henüz açıklanmış değildir. Başka bir deyişle mültecilerin işgücüne nasıl katılacakları, var olan becerilerin nasıl sertifikalandırılacağı, çalışma izninin hangi becerilere sahip olanlara verileceğine ilişkin yasal bir düzenleme yapılmamıştır. Sebebi ise ülkemizdeki Suriyeliler resmi olarak “geçici koruma altındakiler” olarak isimlendirildiğinden mülteci statüsünde olmamalıdır (Resmi Gazete, 2013). Üst düzey devlet yetkilileri mültecilerin işgücüne katılmalarının sağlanması yönünde çalışmalar yapılabileceğine ilişkin zaman zaman beyanatlar vermektedirler (Çetin, 2016). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca sınırlı oranda Suriyeli mültecilere çalışma izni belgesi verildiği bilinmektedir. 2017 yılında Türkiye’de çalışma izni verilen Suriyeli sayısı ise 20.970 kişi ile çalışma izni olan yabancılar içerisindeki oranı %24’ü yükselmiştir. Kalkınma Atölyesi (2016) tarafından yapılan araştırmaya göre Suriyeli mülteciler genellikle tekstil ve mevsimlik tarım işçiliği sektörleri başta olmak üzere, sanayi ve günübirlik işlerde kayıt dışı ve sigortasız çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu verilerden yola çıkıldığında Suriyeli mültecilerin genel olarak ülkemizin ve yerelde Adıyaman ilinde gelişen sektörlerin işgücü kapasitesine nasıl entegre edileceklerine ilişkin çalışmaların yapılmasına gereksinim vardır. Öncelikle ülkemizde yaşayan Suriyeli mültecilerin kapsamlı bir biçimde demografik özellikleri, eğitim durumları, öğrenim çağındaki çocukların yetenek alanları ve çalışabilir yaştaki nüfusun mesleki becerilerinin ve istihdam potansiyellerinin belirlenmesine gereksinim duyulmaktadır. İç savaş nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda kalan ve ülkemize sığınmış olan Suriyelilerin uzun yıllar alacak toplumsal entegrasyon çalışmalarından ziyade önceliğin ekonomik entegrasyon süreçlerine verilmesi hayati önem taşımaktadır. Ekonomik entegrasyonu sağlanamayan yabancıların, toplumsal bütünleşme süreçleri daha sancılı olabilecektir.

Türkiye’nin genel olarak ekonomik büyüme ve istihdam sorunlarının olduğu bilinmektedir. Son yıllarda üniversite mezunlarının dahi istihdam edilmelerinde ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Türk ekonomisinin gelişmesi ihracatında katma değeri yüksek ürün oranının oldukça düşük olması, işgücünün daha çok tarım sektöründe ve kar payı düşük üretim süreçlerinde çalıştığını göstermektedir. Dolayısıyla ülkemize son yedi yılda hızlı bir göçle üç buçuk milyona yakın Suriyeli mültecinin gelmesi güney illerimizde ucuz emek oluşturduğundan önemli istihdam sorunlarına da neden olduğu söylenebilir.

Ülkemizde bulunan 3.424, 237 Suriyeli mültecinin 2.461,666 kişi, yani % 71.88'i, 29 yaş ve altındadır. Mültecilerden 814.582 kişi, yani toplam mülteci sayısının % 23.78'i % 5-14 yaş aralığındadır (AA, 2018). Suriyeli mültecilerin dörtte birinin temel eğitim çağında olduğu görülmektedir. Mültecilerin %2.6'sı 65 yaş ve üzerinde olması sağlık ve bakım hizmetlerini nedeniyle ekonomiye ayrıca yük getirmektedir.

Adıyaman'da işgücü piyasasının talep boyutunu analiz etmek amacıyla hazırlanan raporda erkeklerin % 27,1'i, kadınların ise % 11,6'sı imalat sektöründe istihdam edilmektedir.

Adıyaman İş Kurumuna 2016 yılında yapılan toplam başvuru sayısı 27 bin 216 olarak gerçekleşmiştir. Bu başvuruların 15 bin 975'ini erkekler, 11 bin 241'ini de kadınlar oluşturmuştur. Toplam başvuru sayısı 2010 yılına göre 2016 yılında 16 bin 749 kişi artmıştır. Adıyaman'da İŞKUR'a 2016 yılında farklı meslekler için başvuran kadın ve erkek sayısı şu şekilde gerçekleşmiştir. Genel işler için Beden işçisi 12.388 kişi, Büro Memuru (Genel) 803 kişi, temizlik işleri için beden işçisi 662, Dikiş makinesinde çalışacaklar 662, satış danışmanı 462, çağrı merkezi müşteri temsilcisi 445, garson 378, inşaat çalışacak beden işçisi 288 ve sekreter 250 kişidir (İŞKUR, 2017).

Adıyaman'da toplumun iş talebine karşın başvuranlardan %70'i istihdam edilememiştir. Dolayısıyla belirtilen mesleklerden olan beden işçi adayları dahi iş istihdam edilememektedir. Bu nedenle Suriyeli mültecilerin Adıyaman'da yükselen işgücü piyasasına katkı sağlama durumu zayıf görünmektedir. Bu çalışmanın bulgularında görülebileceği gibi Adıyaman'da yaşayan Suriyeli mültecilerin eğitim ve işgücüne katılımları için beceri durumları oldukça yetersizdir. Buna ek olarak Adıyaman'da yaşayan Türk vatandaşları da bu şehirde bulunan Suriyeli mültecilerin talep ettiği iş gücünü talep etmektedir. Bu durumun mültecilerin lehine gelişebilmesi, daha ucuz ve güvencesiz işgücünün oluşmasına neden olabilmektedir.

Suriyeli mültecilerin ülke ve il düzeyinde mesleki beceri analizleri yapılmalı daha sonra hangi iş kollarında yatırım yapılacağı ve buna göre istihdam süreçleri planlanmalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULARIN YORUMU

Çalışmanın bu bölümünde göçmenleri tanıtıcı ve sosyo-demografik bulgular ile eğitim, ekonomik ve yasal durumlarına ilişkin araştırma bulgularına yer verilmiştir.

3.1. Suriyeli Mültecileri Tanıtıcı Bulgular

Adıyaman'da yaşayan Suriyelilerin demografik özelliklerinden yaş, cinsiyet, medeni durum, Suriye'de iken nedene yaşadıkları ve mülk sahibi olmalarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.1.1. Sosyo-Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Suriyeli mültecilerin yaş değişkenine ilişkin yüzde ve frekans değeri tablo-2'de verilmiştir.

Tablo 2. Suriyeli Mültecilerin Yaş Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

YAŞ	Frekans (f)	Yüzde (%)
0-4 yaş arası	13	2,6
5-9 yaş arası	57	11,6
10-14 yaş arası	108	21,9
15-19 yaş arası	77	15,6
20-24- yaş arası	44	8,9
25-29 yaş arası	40	8,1
30-34 yaş arası	39	7,9
35-39 yaş arası	33	6,7
40-44 yaş arası	30	6,1
45-49 yaş arası	20	4,1
50-54 yaş arası	10	2,0
55-59 yaş arası	7	1,4
60-64 yaş arası	4	0,8
65-69 yaş arası	5	1,0
70-74 yaş arası	4	0,8
75-79 yaş arası	1	0,2
80 ve üzeri	1	0,2
Toplam	493	100

Tablo 2’de, Suriyeli mültecilerin yaş değişkenine ilişkin yüzde ve frekans aralıkları TÜİK’in sosyo-demografik dağılımına göre sınıflandırılmıştır. Mültecilerin %51.7’si 19 yaş ve altında %24.9’ u 20-34 yaş aralığında, %19.9’u 35-54 yaş aralığında, % 3.2’si 55-69 yaş aralığında ve %1.2’s,i ise 70 yaş ve üzerindedir. Araştırma katılan mültecilerin cinsiyet ile yaş değişkenleri arasında çapraz (crosstab) analizine göre 35-44 yaş aralığında kadın oranının, diğer yaş gruplarının tamamında ise erkek oranı daha fazladır. Mültecilerden 25-34 yaş arasındakilerin %72,7’si, 35-44 yaş arasındakilerin % 80.0’ı, 45-54 yaş arasındakilerin % 83,2’si ve 55-64 yaş arasındakilerin 75.0’ı evli olmasına karşın 55-64 yaş arasındakilerin % 25’i ve 65 yaş ve üzerindeki %45.5’i medeni durumlarının dul olduğunu belirtmişlerdir. Genel olarak değerlendirildiğinde mültecilerin % 61.9’u bekar, %33.3’ü evli, % 0.2’si boşanmış, ve %4.7’si dul olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılanların yaş ortalaması ise %23.54’tür. Suriyeli mültecilerin cinsiyet değişkenine ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-3’de verilmiştir.

Tablo 3. Suriyeli Mültecilerin Cinsiyet Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Erkek	272	55,2
Kadın	221	44,8
Toplam	493	100,0

Tablo 3’te, Suriyeli mültecilerin cinsiyet değişkenine ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Adıyaman’da yaşayanların ve araştırmaya katılan Suriyelilerin % 55.2’si erkek ve % 44.8’i kadındır. Adıyaman’da yaşayan mültecilerde erkek oranı daha fazladır. Mültecilerin medeni durum değişkenine ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-4’te verilmiştir.

Tablo 4. Mültecilerin Medeni Durum Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

Medeni Durum	Frekans (f)	Yüzde (%)
Bekar	305	61,9
Evli	164	33,3
Boşanmış	1	0,2
Dul	23	4,6
Toplam	493	100,0

Tablo 4’te, mültecilerin medeni durum değişkenine ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Adıyaman da araştırmaya katılanların % 61.9’u bekar, % 33.3’ü evli %4.6’sı dul, ve %0.2’si ise boşanmıştır. Yapılan çapraz tablo (crosstabs) analizine göre erkeklerin % 64.3’ü bekar, % 30.9’u evli, % 4.4’ü dul ve % 0.4’ü boşanmıştır. Kadınların ise %58.8’i bekar, % 36.2’si evli, % 5.0’ünün ise medeni durumunun dul olduğu görülmektedir. Medeni durum ile yaş değişkeni arasında yapılan çapraz tablo (crosstabs) analizine göre, 35-44 yaş arasında olanların % 11.7’si, 45-54 yaş aralığındakilerin % 10.3’ü, 55-64 yaş aralığında olanların % 25.0’ı ve 65 yaş ve üzerinde olanların ise % 45.5’inin medeni durumunun dul olduğu görülmektedir.

Adıyaman’daki mültecilerden 35 yaş ve üzerindeki kişilerde medeni durumu dul olanların oranlarının arttığı görülmektedir. Mültecilerin Suriye’de nerede yaşadıklarına ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-5’te verilmiştir.

Tablo 5. Mültecilerin Suriye’de Nerede Yaşadıklarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

Yaşanılan Yer	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kentsel	369	74,8
Kırsal	124	25,2
Toplam	493	100,0

Tablo 5’te, mültecilerin Suriye’de nerede yaşadıklarına ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Adıyaman’da yaşayan mültecilerin Suriye’ye gelmeden önce %74.8’i kentlerde buna karşın % 25.2’si ise kırsal alanlarda yaşadıklarını belirtmişlerdir. Mültecilerin Suriye’de yaşadıkları konuta ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-6’da verilmiştir.

Tablo:6. Mültecilerin Suriye’de Yaşadıkları Konuta İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

Konut Tipi	Frekans (f)	Yüzde (%)
Mülk sahibi	408	82,8
Kira	80	16,2
Diğer	5	1,0
Toplam	493	100,0

Tablo 6’da, mültecilerin Suriye’de yaşadıkları konuta ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Adıyaman’da yaşayan mültecilerin % 82.8’ü ülkelerinde ilken konut sahibi olmalarına karşın %16.2’si kirada oturdukları, % 1,0 ı ise diğer olarak belirtmişlerdir. Mültecilerin okur-yazar durumlarına ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-6’te verilmiştir

3.2. Suriyeli Mültecilerin Eğitim Durumlarına İlişkin Bulgular

Mültecilerin eğitim durumlarına ilişkin değişkenlerden okuma yazma durumları, eğitim düzeyleri, ihtisas alanları, öğretine devam edip etmedikleri, yabancı bilme durumları, Türkçeyi ne zaman, nasıl ve nerede öğrendiklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Mültecilerin okur-yazar durumlarına ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-6'da verilmiştir.

Tablo 7. Mültecilerin Okur-Yazar Durumlarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

Okuma yazma durumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	428	86,8
Hayır	65	13,2
Toplam	493	100,0

Tablo 7'de, mültecilerin okur-yazar durumlarına ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Mültecilerin % 86.8'inin okur-yazar olmasına karşın % 13.2'si okuma ve yazma bilmediklerini belirtmişlerdir. Çapraz tablo (crosstabs) analizine göre Adıyaman'da yaşayan erkek mültecilerin %87.9'u, kadınların ise %85.5'i ana dillerinde okuma yazma bildiklerini belirtmişlerdir. Yaş değişkeni ile okuma-yazma değişkeni arasında yapılan analizde ise 65 yaş ve üzerinde olanların % 63.5'i, 35-44 yaş arasındakilerin % 10.0'ı ve 45-54 yaş arasında olanların ise % .9'u okuma ve yazma bilmediklerini belirtmişlerdir. Mültecilerin eğitim durumlarına ilişkin ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-8'de verilmiştir

Tablo 8. Mültecilerin Eğitim Durumlarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

Tamamlanan Eğitim Düzeyi	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hiç	108	21,9
İlkokul	158	32,0
Ortaokul	112	22,7
Lise	68	13,9
Ön Lisans	14	2,8
Lisans	29	5,9
Master	2	0,4
Doktora	2	0,4
Toplam	493	100,0

Tablo 8’de, mültecilerin eğitim durumlarına ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Mültecilerin % 32.0’ı ilkokul, % 22.7’si ortaokul, % 13.9’u lise, % 5.9’u lisans, % 2.8’i ön lisans, % 0.4’ü yüksek lisans ve % 0.4’ü doktora eğitimi görmüştür. Buna karşın % 21.9’u hiçbir eğitim almamıştır. Yapılan çapraz tablo (crosstabs) analizine göre 15-24 yaş arasındakilerin % 5.4’ü, 25-34 yaş arasındakilerin % 11.9’u, 35-44 yaş aralığındakilerin % 10.0’u, 45-54 yaş arasında olanların % 6.9’u, ve 65 yaş ve üzerinde olanların ise %45.9’u hiç eğitim almamışlardır. Mültecilerin ihtisas alanlarına ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-9’da verilmiştir.

Tablo 9. Mültecilerin İhtisas Alanlarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

İhtisas Alanı	Frekans (f)	Yüzde (%)
Öğretmen	16	3,2
Hukukçu	2	0,4
Mühendis	11	2,2
Tıp Doktoru	4	0,8
Eczacı	5	1,0
Muhasebe	9	1,8
Diğer	16	3,2
İhtisası Yok	446	87,4
Toplam	493	100,0

Tablo 9’da, mültecilerin ihtisas alanlarına ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Mültecilerin % 90.5’inin öğrenim temelli bir ihtisası bulunmamasına karşın % 3.2’si öğretmen, % 2.2’si mühendis, % 1.8’i muhasebeci, % 1.0’ı eczacı, % 0.8’i tıp doktoru, %0.4’ü hukukçudur. Erkeklerin % 89.3’ü ve kadınların % 91.9’unun bir ihtisas alanı bulunmamaktadır. Mültecilerin halen bir öğrenim görmelerine ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-10’da verilmiştir.

Tablo 10. Mültecilerin Halen Bir Öğrenim Görmelerine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

Öğrenime devam etme	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	117	23,7
Hayır	376	76,3
Toplam	493	100,0

Tablo 10’da, mültecilerin halen bir öğrenim görmelerine ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Mültecilerin % 23.7’si Adıyaman’da bir öğrenim kuruma devam etmesine karşın % 76.3’ü herhangi bir eğitime devam etmektedir. Çapraz (Crosstabs) analizine göre erkelerin % 20.4’ü ve kadınların %28.3’ü öğrenimlerine devam etmektedir. Yaş değişkenine ilişkin yapılan analize göre ise 1-14 yaş aralığında olanların % 45.1’i, 15-24 aralığındakilerin % 27.9’u, 25-34 yaş arasında olanların % 5.7’si öğrenimlerine devam etmektedirler. Mültecilerin nasıl bir öğrenim gördüklerine ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-11’de verilmiştir.

Tablo 11. Mültecilerin Öğrenim Durumlarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

Öğrenim türü	Frekans (f)	Yüzde (%)
Okula devam etmeyenler	400	81,1
Okula devam edenler	93	18,9
Toplam	493	100,0

Tablo 11’de, mültecilerin nasıl bir öğrenim gördüklerine ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Adıyaman’da yaşayan mültecilerin % 81.1’i herhangi bir eğitime devam etmemekte, buna karşın %18.9’u eğitim görmektedir. Eğitime devam edenlerden 39 kişi ilkokul, 21 kişi ortaokul, 14 kişi lise, 3 kişi TÖMER dil kursuna, 3 kişi İlahiyat Fakültelerine, 2 kişi Eczacılık Fakültesine, 2 kişi Tıp Fakültesine, 2 kişi Eğitim Fakültesine, 1 kişi mastır yapmakta ve 6 kişi üniversiteye devam ettiğini belirtmesine karşın bölümünü belirtmemiştir. Mültecilerin yabancı dil bilme değişkenine ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-12’de verilmiştir.

Tablo 12. Mültecilerin Yabancı Dil Bilme Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

Yabancı Dil Bilme	Frekans (f)	Yüzde (%)
Bilmiyorum	73	14,8
İngilizce	19	3,9
Fransızca	3	0,6
Türkçe	353	71,6
Rusça	1	0,2
Almanca	1	0,2
Diğer	43	8,7
Toplam	493	100

Tablo 12’de, mültecilerin Yabancı Dil Bilme Değişkenine İlişkin Yüzde ve Frekans değerleri verilmiştir. Mültecilerin % 14.8’i ana dilleri dışında herhangi bir yabancı dil bilmediklerini belirtmelerine karşın % 71.6’sı Türkçe, %3.9’u İngilizce, % 0.6’sı Fransızca, % 0.2’si Rusça, %0.2’si Almanca bildiklerini belirtirken % 8.7’si diğer dilleri bildiklerini belirtmişlerdir. Mültecilerin Türkçeyi nerede öğrendiklerine ilişkin yüzde ve frekans değerler tablo-13’te verilmiştir.

Tablo 13. Mültecilerin Türkçeyi Nerede Öğrendiklerine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

Türkçeyi nerede öğrendiniz	Frekans (f)	Yüzde (%)
Türkiye’de	466	94,5
Daha önce öğrendim	27	5,5
Toplam	493	100,0

Tablo 13’te mültecilerin Türkçeyi nerede öğrendiklerine ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Mültecilerin % 94.5’i Türkçeyi göç sonrası öğrendiklerini, %5.5’i Suriye’de iken Türkçe öğrendiklerini belirtmişlerdir. Mültecilerin Türkçeyi nasıl öğrendiklerine ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-14’te verilmiştir.

Tablo 14. Mültecilerin Türkçeyi Nasıl Öğrendiklerine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

Türkçeyi nasıl öğrendiniz	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kendi imkânlarıyla	246	49,9
Eğitim kurumundan (TÖMER vs).	126	25,6
Diğer	121	24,5
Toplam	493	100

Tablo 14'te, Suriyeli Mültecilerin Türkçeyi nasıl öğrendiklerine ilişkin yüzde ve frekans tablosu verilmiştir. Mültecilerin % 49.9'u kendi imkânları, % 25.6'sı bir eğitim kurumuna devam ederek, % 24.5'i diğer yöntemlerle öğrenmelerine belirtmişlerdir.

3.3. Suriyeli Mültecilerin Ekonomik Durumlarına İlişkin Bulgular

Adıyaman'da yaşayan 15 yaş üzerindeki mültecilerin ekonomik durumlarına ilişkin değişkenlerden son bir haftada çalışma durumları, ne kadar süreden beri çalıştıkları, işveren uyruğu, çalışılan sektör, sosyal güvenlik durumları, Suriye'de iken ne iş yaptıkları, şuan ne yaptıkları, işverenlerin mültecilerin kaç kişiyi istihdam ettikleri, işyerlerini nasıl kurdukları ve kimden destek aldıkları ve bu konuda karşılaşılan sorunları nasıl aştıkları, aylık gelir ve giderlerinin ne kadar olduğu, iş bulmadaki sorunların neler olduğuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Mültecilerin Türkiye'de son bir haftada çalışma durumlarına ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-15'te verilmiştir.

Tablo 15. Mültecilerin Türkiye'de Son Bir Haftada Çalışma Durumlarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

Son Hafta Çalışma Durumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Son Bir Haftada Çalışanlar	181	36,7
Hiç Çalışmayanlar	129	26,2
Son Hafta Hariç Bazen Çalışanlar	183	37,1
Toplam	493	100,0

Tablo 15'te, mültecilerin Türkiye'de son bir haftada çalışma durumlarına ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Mültecilerin % 36,7'si son bir haftalık süreçte çalıştıklarını belirtirken % 26,2'si çalışmadığını ve %37,1'i ise bazen çalışabildiğini belirtmiştir. Yapılan çapraz tablo (crosstabs) analizine göre 1-14 yaş arasındakilerin % 81,0'ı, 15-24 yaş arasındakilerin % 23,8'i, 25-34 yaş arasındakilerin % 8,0'ı, 35-44 yaş aralığındakilerin % 8,3'ü, 45-54 yaş arasında olanların % 17,2'si, ve 55-64 yaş arasındakilerin % 16,7'si ve 65 yaş ve üzerinde olanların ise % 9,1'i son bir haftada hiç çalışmadıklarını belirtmişlerdir. Mültecilerin Türkiye'de son bir haftadan önce ne kadar süre çalıştıklarına ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-16'da verilmiştir.

Tablo 16. Mültecilerin Türkiye’de Son Bir Haftadan Önce Ne Kadar Süre Çalıştıklarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

İşte kalma Süresi	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cevap vermeyenler /çocuklar	300	60,9
Bir haftadan az	12	2,4
1-4 Hafta arası	19	3,9
2-6 Hafta arası	40	8,1
Bir Yıl	73	14,8
2-5 Yıl	49	9,9
Toplam	493	100,0

Tablo 16’da, mültecilerin Türkiye’de son bir haftadan önce ne kadar süre çalıştıklarına ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Mültecilerin % 14.8’i Adıyaman’da bir yıl, % 9.9’u 2-5 yıl süre çalıştıklarını belirtmelerine karşın % 8.1’i 2-6 hafta arası, % 3.9’u 1-4 hafta arası ve % 2.4’ü ise bir haftadan az çalıştıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılanların %60.9’u ise çocuk veya çalışamayacak yaşta olan kişilerden oluşmaktadır. Mültecilerin çalıştığı işletme sahiplerinin uyruğuna ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-17’de verilmiştir.

Tablo 17. Mültecilerin Çalıştığı İşletme Sahiplerinin Uyruğuna İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

İşverenin uyruğu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Bilmiyor	304	61,7
Suriyeli	22	4,5
Türk	167	33,8
Toplam	493	100,0

Tablo 17’de, mültecilerin çalıştığı işletme sahiplerinin uyruğuna ilişkin yüzde ve frekans dağılımı verilmiştir. Adıyaman’daki mültecilerin % 33.8’i yerli halkın işletmelerinde görev yaparken % 4.5’i ise Suriyeli işverenlerin işletmelerinde çalışmalarını karşın % 61.7’si için sorunun uygun olmadığı ya da işverenlerin uyruğuna ilişkin görüş bildirmemişlerdir. Mültecilerin çalıştığı işte sosyal güvence durumuna ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-18’de verilmiştir.

Tablo 18. Mültecilerin Çalışılan İşin Sosyal Güvence Durumuna İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

Çalıştığımız iş	Frekans (f)	Yüzde (%)
Sigortalı	7	1,4
Sigortasız	486	98,6
Toplam	493	100,0

Tablo 18’de, mültecilerin çalıştığı işte sosyal güvence durumuna ilişkin yüzde ve frekans dağılımı verilmiş. Mültecilerin sadece % 1.4’ü sigortalı çalışırken % 98.6’sı sigortasız çalışmaktadır. Mültecilerin işletmelerinde çalışanların Türkçe konuşma durumuna ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-19’da verilmiştir.

Tablo:19.Mültecilerin İşletmelerinde Çalışanların Türkçe Konuşma Durumuna İlişkin Yüzde ve frekans tablosu

İşyerinde Türkçe Konuşulması	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	14	2,8
Hayır	22	4,5
Biraz	457	92,7
Toplam	493	100,0

Tablo 19’da, mültecilerin işletmelerinde çalışanların Türkçe konuşma durumuna ilişkin yüzde ve frekans dağılımı verilmiştir. Mültecilerin % 2.8’i çalıştıkları işletmelerde Türkçe konuştuğunu, %92.7’si biraz konuştuğunu, %4.5’i ya Türkçe konuşmadığını belirtmiştir. Mültecilerin Suriye’de ne iş yaptıklarına ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-20’de görülmektedir.

Tablo 20. Mültecilerin Suriye’de Ne İş Yaptıklarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

İş Türü	Frekans (f)	Yüzde (%)
Öğrenciler (Çalışmayanlar)	134	27,2
Ticaret Yapıyorlardı	24	4,8
Ev hanımıydılar	59	12,0
Kamu Personeli	2	0,4
Mühendis	6	1,2
Akademisyen	1	0,2
Avukatlık	0	0
Çiftçilik	11	2,2
Günlük işler	256	52,0
Toplam	493	100,0

Tablo 20’de mültecilerin ülkelerinde ne iş yaptıklarına ilişkin yüzde ve frekans tablosu verilmiştir. Göçmenlerin % 27.2’si öğrenci, %18.1’i diğer işlerde çalışmakta, % 12.0’ı ev hanımı, % 4.8’i ticaretle uğraşmak, %2.2’si çiftçilik yapmakta buna karşın %33.9’u belirtilen kategoriler dışında olduğundan soruya cevap vermemişlerdir. Diğer seçeneğine cevap verenlerden 44 kişi muhtelif (inşaat işleri, lokanta, temizlikçi vs) alanlarda işçi olarak, 10 kişi şoför, 9 kişi tamirci, 6 kişi tekstil işlerinde, 7 kişi öğretmen, 3 kişi muhasebeci, 3 kişi hurdacı, 3 kişi eczacı, 2 kişi işveren, birer kişi ise komiser, din görevlisi, memur, mobilyacı, perdecı, lokantacı, zabıta olduğunu belirtmiştir. Mültecilerin Adıyaman’da ne iş yaptıklarına ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-21’de verilmiştir.

Tablo 21. Mültecilerin Adıyaman’da Ne İş Yaptıklarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

İş Türü	Frekans (f)	Yüzde (%)
Çalışmayanlar (öğrenciler, yaşlı vs.)	171	34,7
Öğrenciyim	48	9,8
Ev Hanımı	48	9,7
Öğretmen	10	2,0
Serbest İş	148	30,0
Akademisyen	0	0
Doktorluk	1	0,2
Çiftçilik	26	5,3
Diğer	41	8,3
Toplam	493	100,0

Tablo 21’de mültecilerin Adıyaman’da ne iş yaptıklarına ilişkin yüzde ve frekans tablosu verilmiştir. Göçmenlerin %30’u’ günlük geçici işlerde, % 9.8’si öğrenci, %9.7’si ev hanımı, % 5.3’ü çiftçi, %8.3’ü diğer işlerde çalışmakta buna karşın % 34.7’si belirtilen kategoriler dışında olduğundan soruya cevap vermemişlerdir.

Yapılan çapraz tablo analize göre Suriye’de öğrenci olanların, Adıyaman’da ne iş yaptıkları incelendiğinde % 35.1’inin öğrenci, % 2.2’sinin ev hanımı, % 0.7’sinin öğretmen % 40.3’ü serbest bir işte, %6.7’si diğer işlerde ve % 9’u ise bir işte çalışmadığını belirtmiştir. Suriye’de ticaret ile uğraşırken, Adıyaman’da % 4.2’si ev hanımı, % 8.3’ü öğretmen, % 62.5’i serbest bir işte çalışmakta,% 4.2’si çiftçi, % 4.2’si diğer işlerde çalışmasına karşın, % 12.5’i herhangi işte çalışmadığını belirtmiştir. Suriye’de ev hanımı olanların % 69.5’i, burada da ev hanımı, %10’u serbest bir işte çalışmakta, %5.1’i öğretmen buna karşın 10.2’si herhangi bir işte çalışmadığını belirtmiştir. Suriye’de kamu personeli olanların tamamı, burada serbest mesleklerde çalışırken, avukat olanların tamamı herhangi bir işte çalışmadıklarını belirtmişlerdir. Suriye’de mühendis olanların % 33.3’ü, burada mühendis olarak çalışırken, % 66.7’si diğer bazı işlerde çalışmaktadır. Suriye’de çiftçilik yapanların %72.’si serbest/geçici %18.2’si herhangi bir işte çalışmadığını belirtmiştir. İşveren mültecilerin kaç kişiyi istihdam ettiklerine ilişkin yüzde, frekans ve çapraz tablo analizleri tablo-22’de verilmiştir.

Tablo 22. İşveren Mültecilerin Kaç Kişiyi İstihdam Ettiklerine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

İstihdam Sayısı	Frekans (f)	Yüzde (%)
İşveren Değil	486	98,4
1-5 Kişi	6	1,4
6-10 kişi	1	0,2
11 ve üzeri	0	0
Toplam	493	100,0

Tablo 22’de, işyeri sahibi olan mültecilerin kaç kişiyi istihdam ettiklerine ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Adıyaman’da yaşayan Suriyelilerin % 98.6’sı işveren değildir. Buna karşın araştırmaya katılan işveren mültecilerin %1.4’si 1-5 kişiyi ve % 0.2’si ise 6-10 kişiyi işletmesinde istihdam etmektedir. Suriyeli işverenlerin %4.5’i 1-5 kişi arasında kendi soydaşlarını istihdam ederken, Adıyamanlı işverenlerin ise % 1.2’si Suriyelileri istihdam etmektedir. Mültecilerin işletme kurarken kimden destek aldıklarına ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-23’de verilmiştir.

Tablo 23. Mültecilerin İşletme Kurarken Kimden Destek Aldıklarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

İstihdam desteği	Frekans (f)	Yüzde (%)
İşyeri olmayanlar	485	98,4
Kendi Sermayem	5	1,0
Suriyeli Ortaklarla birlikte	2	0,4
Türk Ortaklarımla birlikte	0	0
Diğer	1	0,2
Toplam	493	100,0

Tablo 23’te, mültecilerin işletme kurarken kimden destek aldıklarına ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Mültecilerin % 98.4’ü girişimci olmamasına karşın % 1.0’ı kendi sermayesi, % 0.4’ü Suriyeli ortaklarla birlikte işyeri kurarken, % 0.2’si ise diğer kişilerden yardım aldığını buna karşın mültecilerle Adıyamanlıların birlikte işyerlerinin olmadığı görülmektedir. Mültecilerin aylık gelirlerine ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-24’te görülmektedir.

Tablo 24. Mültecilerin Aylık Gelirlerine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

Aylık gelir	Frekans (f)	Yüzde (%)
Geliri olmayanlar	251	50,9
1000 TL den az	129	26,6
1000-1999 TL Arası	111	22,5
2000-2999 TL Arası	0	0
3000-3999 TL Arası	0	0
4000 TL ve Üzeri	493	100,0

Tablo 24'te mültecilerin aylık gelirleri ilişkin yüzde ve frekans tablosu verilmiştir. Mültecilerin aylık gelirleri incelendiğinde % 26.6' sının 1000 TL'den az, % 22.5'i 1000-1999 TL arasında buna karşın % 50.9'unun bir geliri bulunmamaktadır. Yapılan çapraz tabloya göre Adıyaman'da öğretmen olarak çalışanların % 20'sinin aylık gelirin 1000 TL'den az, % 60.0'ının 1000-1999 TL arasında, serbest işlerde çalışanların % 55.4'ünün aylık geliri 1000 TL'den az, %43.9'unun 1000-1999 TL arasında, çiftçilik yapanların %30,8'inin aylık geliri 1000 TL'den az, % 46.2'sinin 1000-1999 TL arasında ve % 7.7'sinin ise 2000-2999 TL arasındadır.

Suriyeli işverenler ile aylık gelirleri arasında yapılan çapraz tablo (crosstabs) analizine göre, Suriyeli işverenlerin % 45.5'i aylık geliri 1000 TL den az, %27.3'ü ise 1000-1999 TL arasında olduğunu belirtmiştir. Mültecilerin aylık giderlerine ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-25'te görülmektedir.

Tablo:25. Mültecilerin Aylık Giderlerine İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

Aylık gider	Frekans (f)	Yüzde (%)
Geçici Günlük ve Sigortasız İşlerden Elde Edilen Gelir	238	48,3
1000 TL den az	114	23,1
1000-1999 TL Arası	138	28,0
2000-2999 TL Arası	3	0,6
3000-3999 TL Arası	0	0
4000 TL ve Üzeri	493	100,0

Tablo 25'te mültecilerin aylık giderlerine ilişkin yüzde ve frekans tablosu verilmiştir. Mültecilerin aylık gelirleri incelendiğinde % 28'inin 1000-1999 TL arasında, % 23.1'i 1000 TL'den az ve % 0.6'sının 2000 TL -2999 TL arasında olduğu buna karşın % 48.3'ünün geliri bulunmamaktadır. Yapılan çapraz tabloya göre Adıyaman'da öğretmen olarak çalışanların % 18.8'inin aylık giderinin 1000 TL'den az, %20.8'inin 1000-1999 TL arasında, serbest işlerde çalışanların % 35.8'inin aylık gideri 1000 TL'den az, %60.8'inin 1000-1999 TL arasında, diğer işlerde çalışanların %53,8'inin aylık gideri 1000 TL'den az ve % 26.9'unun 1000-1999 TL arasında olduğu belirlenmiştir. Suriyeli işverenler ile aylık giderleri arasında yapılan crosstabs analizine göre, Suriyeli işverenlerin % 54.5'i aylık giderinin 1000 TL den az, %31.8'i ise 1000-1999 TL arasında olduğunu belirtmiştir. Mültecilerin iş bulmalarında karşılaştıkları en büyük engellere ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-26'da verilmiştir.

Tablo 26. Mültecilerin İş Bulmalarında Karşılaştıkları En Büyük Engellere İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

İş Bulma Sorunu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Çalışma Yaşına gelmemiş olanlar/öğrenciler	279	56,6
Dil Sorunu	138	28,0
Ayrımcılık	32	6,5
Vasıflarıma göre iş bulamama	17	3,5
Yaş	10	2,0
İkametgâh ve çalışma izni	8	1,6
Diğer	9	1,8
Toplam	493	100,0

Tablo 26'te, mültecilerin iş bulmalarında karşılaştıkları en büyük engellere ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Adıyaman'da yaşayan mültecilerin %28.0'ı dil sorunu, % 6.5'i ayrımcılık, % 3.5'i vasfına uygun iş bulamama, % 2.0'ı yaş, %1.6'sı ikametgâh ve çalışma izni ve %1.8'i diğer nedenlerden dolayı iş bulamadıklarını belirtmişlerdir. Mültecilerin iş kurmalarında karşılaştıkları en büyük engellere ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-27'da görülmektedir.

Tablo 27. Mültecilerin İş Kurmalarında Karşılaştıkları En Büyük Engellere İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

İş kurmadaki sorunu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Çalışma Yaşına gelmemiş olanlar/öğrenciler	297	60,2
Dil Sorunu	144	29,2
Ayrımcılık	33	6,8
Yasal engeller	6	1,2
Az ücret	1	0,2
Diğer	12	2,4
Toplam	493	100,0

Tablo 27’de, mültecilerin iş kurmalarında karşılaştıkları en büyük engellere ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Adıyaman’da yaşayan mültecilerin % 29.2’si dil sorunu, % 6.8’i ayrımcılık, % 1.2’si yasal engeller, % 0.2’si az ücret ve % 2.4’ü diğer nedenlerle iş kuramadıklarını belirtmişlerdir.

3.4. Suriyeli Mültecilerin Yasal Durumlarına İlişkin Bulgular

Adıyaman’da yaşayan mültecilerin ikametgâh için yasal durumları ve Türkiye’ye giriş yıllarına değişkenlere yer verilmiştir. Mültecilerin yasal ikametgâh durumlarına ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-28 görülmektedir.

Tablo 28. Mültecilerin Yasal İkametgâh Durumlarına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

İkamet yöntemi	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kimlik	435	88,2
Turist	5	1,0
Öğrenci	0	0
Çalışma	7	1,4
Yasal değilim	13	2,6
Diğer	33	6,8
Toplam	493	100,0

Tablo 28’de, mültecilerin yasal ikametgâh durumlarına ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Adıyaman’daki mültecilerin % 88.2’si kimlik Türkiye Cumhuriyeti Kimliği almak için başvurduklarını, %1.4’ü çalışma izinlerinin olduğunu, %2.6’sının yasal izninin olmadığını, % 6.8’i diğer durumlara ilişkin ikamet ettiklerini belirtmişlerdir. Mültecilerin Türkiye’ye giriş yılına ilişkin yüzde ve frekans değerleri tablo-29’da görülmektedir.

Tablo:29. Mültecilerin Türkiye’ye Giriş Yılına İlişkin Yüzde ve Frekans Tablosu

Ülkeye giriş yılı	Frekans (f)	Yüzde (%)
Türkiye’de Doğanlar	17	3,5
2011	8	1,6
2012	80	16,3
2013	113	22,9
2014	119	24,1
2015	99	20,1
2016	45	9,1
2017	12	2,4
Toplam	493	100,0

Tablo 29’da, mültecilerin Türkiye’ye giriş yılına ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Adıyaman’da yaşayan mültecilerin % 24.1’i 2014 yılında, % 22.9’u 2013 yılında, % 20.1’i 2015 yılında, % 16.3’ü 2012 yılında, % 9.1’i 2016 yılında, % 2.4’ü 2017 yılında ve % 1.6’sı 2011 yılında Türkiye’ye giriş yapmalarına karşın % 3.5’i burada doğduklarını belirtmişlerdir.

3.5. Suriyeli Mültecilerin Adıyaman’da Genel Olarak Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Bulgular

Suriyeli mültecilere uygulanan anketten sonra, Adıyaman’da genel olarak ne tür sorunlar yaşadıkları sözlü olarak yöneltilmiş ve elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Adıyaman’da genel olarak karşılaşılan sorunların neler olduğuna ilişkin içerik analizi değerleri tablo-30’da verilmiştir.

Tablo 30. Adıyaman’da Genel Olarak Karşılaşılan Sorunların Neler Olduğuna İlişkin İçerik Analizi Tablosu

Tema	Alt Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Dil Sorunu	Okuma-yazma	10	7,2
Toplumsal Ayrımcılık	Ev Kiralama	25	18,0
	İşsizlik	25	18,0
	Toplumsal Dışlanma	12	8,6
	Çalışma İzni	12	8,6
	Resmi Dairelerde	5	3,6
	Sigortasız çalışama	4	2,9
	Kültürel Farklılık	3	2,2
	Kütü Muamele	2	1,4
Geçim Zorluğu	Temel Gıda	15	10,8
	Az Ücret	13	9,4
	Yakacak	7	5,0
	Hiç sorunu olmayanlar	6	4,3
Toplam		139	100,0

Tablo 30’da, Adıyaman’daki mültecilerin genel olarak karşılaşılan sorunların neler olduğuna ilişkin içerik analizi tablosu verilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verilen üç tema ve on üç alt tema olarak sınıflandırılmıştır. Buna göre dil sorunu temasında, mültecilerin %7.2’si Türkçe okuma-yazama ve dili etkili kullanma sorunları yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Bir üniversite öğrencisi “...*eğitim ile ilgili çok sorunlarla karşılaştım, farklı dil farklı bir ortam, üniversitede öğrenciyim, derslerimden hiçbir şey anlamıyordum hocalarımla anlaşamıyorum*”... dedi.

Suriyeli mültecilerin sorunlarının daha çok toplumsal ayrımcılık temasında toplandığı görülmektedir. Adıyaman’daki mültecilerin % 18.0’ı ev kiralama ve iş bulma konusunda sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Bir kadın mülteci, ...”kalabalık ailemiz olduğu için kiralık ev bulmakta zorluk yaşadıklarını” belirtirken erkek mülteci,...” yabancı olduğumuz için kira fiyatlarını bizim için daha yüksek istiyorlar”...dedi.

Mültecilerin % 18.0’i iş bulmada zorluk yaşadıklarını, %8.6’sı toplumsal dışlanma yaşadıklarını, %8.6 sı çalışma izni sorunu, % 3.6’sı resmi dairelerde sorun yaşadıklarını, % 2.9’u sigortasız çalıştıklarını, %1.4’ü genel olarak kötü muamele gördüklerini belirtmişlerdir.

Adıyaman’da yaşayan mültecilerin % 10.8’i temel gıda gereksinimlerini karşılamakta zorlandıklarını, %5’i ısınma sorunları yaşadıklarını belirtmelerine karşın % 4.3’ü şehirde yaşamaktan memnun olduklarını hatta hiçbir sorunlarının olmadığını belirtmişlerdir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu başlığı altında araştırma bulgularından elde edilen verilere göre ulaşılan sonuçlar ve önerilere yer verilmiştir.

4.1. Sonuçlar

Adıyaman'da yaşayan Suriyeli mültecilerin %51.7'si, 19 yaşın altındadır. Mültecilerin yaş ortalaması 23.5 olup bunların %68.7'si 30 yaşın altında, %24.8'i 30-49 yaş arasında olmasına karşın sadece % 6.4'ü 50 yaş ve üzerindedir. Özellikle 5-19 yaş arasındaki çocukların oranının %49.1 olması eğitim gereksinimlerinin karşılanması yönünde ayrıca bir çaba ve maliyet gerektirmektedir.

Suriyeli mültecilerden 55-64 yaş aralığında olanlar % 25.0'ı ve 65 yaş ve üzerinde olanların ise % 45.5'inin medeni durumunun, eşlerden birinin ölmüş veya boşanmış olduklarından dul olduğu tespit edilmiştir.

Suriyeli mültecilerin % 13.2'si anadillerinde dahi okuma yazma bilmemektedir. Okuma yazma bilmeyenlerin üçte ikisinden fazlası 65 yaş üzerinde olmasına karşın %10'u 35-54 yaş arasındadır.

Adıyaman'da yaşayan mültecilerin beşte biri hiç eğitim almamış, üçte ikisinden fazlası ancak temel eğitim, eğitim alanlar ise lise düzeyinde bir eğitime görmüş olmalarına karşın sadece % 9.5'i lise üstü eğitime sahiptir. Dolayısıyla Adıyaman'da yaşayan Suriyelilerin büyük çoğunluğunun temel eğitim ile sınırlı kaldıkları görülmektedir. Mültecilerin %68.7'si 30 yaşın altında ve %58.0'ı 5-24 yaş arasında olması nedeniyle başta Adıyaman Üniversitesi ve Mili Eğitim Müdürlüğü'nün konuya ilişkin önlemler almasını gerektirmektedir.

Mültecilerin %90.5'inin bir ihtisasının olmaması, kentte yeterli gelir edebilecek iş olanaklarını da olumsuz etkilemektedir.

Suriyeli mültecilerin % 14.8'i anadillerinden başka dil bilmediklerini buna karşın % 71.6'sı Türkçeyi bildikleri belirtmişlerdir.

Mültecilerin yaklaşık üçte biri son bir haftada çalıştığını belirtmesine karşın, dörtte biri çalışmadığını ve yaklaşık üçte biri bazen çalıştığını belirtmiştir. Adıyaman'ın sosyo-ekonomik durumu ve iş gücü piyasası değerlendirildiğinde durumun pek de olumlu olmadığı söylenebilir.

Mültecilerin ancak dörtte biri son bir haftadan önce en fazla iki yıl çalışabildiklerini belirtmişlerdir. İstihdam için Adıyaman İŞKUR'a 2016 yılında toplam başvuru sayısı 27 bin 216 olarak gerçekleşmiştir. Bu başvuruların 15 bin 975'ini erkekler, 11 bin 241'ini de kadınlar oluşturmuştur. Toplam başvuru sayısı 2010 yılına göre 2016 yılında 16 bin 749 kişi artmıştır (İŞKUR, 2017). Adıyaman'da yaşayan Suriyeli mülteciler çalışma izin belgesi sorunundan dolayı bu istatistiklerin dışında tutulmuştur.

Adıyaman'daki mültecilerin sadece %4.5'i Suriyeli girişimcilerin, üçte biri ise Türk işletmelerinde çalışmakta ve tamamına yakını işyerinde Türkçe konuşmaktadır. Ancak çalışanların tamamına yakını sigortasız çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Mültecilerin yarısından fazlası kendi ülkelerinde günlük geçici işlerde çalıştıklarını, üçte biri öğrenci olduğunu, %5'i ticaretle uğraştığını buna karşın profesyonel mesleklerde çalışanların %2'yi geçmediği buna karşın, mültecilerin üçte birinin Adıyaman'da geçici işlerde çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır. Adıyaman'da yaşayan mültecilerin sosyo-ekonomik statülerinin çok düşük olduğu söylenebilir.

Adıyaman'daki mültecilerin yarısının gelirinin olmadığı, dörtte birinin gelirinin 1000 TL den az ve beşte birinin ise 2000 TL den az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye'deki işçi sendikalarının her ay yayınladıkları dört kişilik ailenin açlık ve yoksulluk sınırları (sırasıyla Haziran 2018 için 1.714 TL ve 5.584 TL) göz önünde bulundurulduğunda durumun Suriyeliler için durumun pek de iç açıcı olmadığı söylenebilir. Geliri olmayan mültecilerin gıda, giyim, yakacak, kira ve diğer bazı gereksinimleri belediye ve yardım kuruluşları tarafından karşılanmaktadır.

Mültecilerin iş kurmaları ve bir işletmede çalışmalarında en çok dil sorunu ve ayrımcılık konularında sorunu yaşadıklarını sonucuna ulaşılmıştır.

Mültecilerin üçte ikisinden fazlasının 2013-2015 yılları arasında Adıyaman geldikleri, araştırmaya katılanların %3.4'ünün burada doğduğu, buna karşın % 90'nına yakının Türkiye Cumhuriyeti Kimliği almak için başvurduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Suriyeli mültecilerle yapılan görüşmelerde genel olarak dil sorunu yaşadıkları, ev kiralama, iş bulma, başta olmak üzere toplumsal ayrımcılık yaşadıkları ve temel gereksinimlerini karşılamada geçim zorluğu çektikleri sonucuna ulaşılmıştır. Mültecilerin toplumsal ve ekonomik entegrasyonlarının sağlanması amacıyla onlara yönelik daha fazla iç ve dış hibe projeleri olanaklarının kullanılması yönünde çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Bu çalışmanın yürütülmesi sürecinde bazı Suriyeli mültecilerin özellikle oto tamiri, elektrik ve bobinaj işlerinde oldukça başarılı oldukları ve işletmelerini kurdukları ya da mevcut işletmelerde çalıştıklarına görülmüştür.

4.2. Öneriler

Adıyaman'daki Suriyeli mültecilerin iş bulma aşamasında karşılaştıkları sorunları gidermek için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir;

Mültecilerin %51.7'sinin 19 yaş ve altında olması, bu gruptaki kişilerin eğitim ve meslek kazandırma gereksinimlerinin olduğunu gösterdiğinden, Adıyaman'da temel eğitime yapılan harcama ve sınıf mevcutlarının artmasına neden olacaktır. Sınıf mevcutlarının zaten kalabalık olduğu şehirde ek kapasitenin oluşturulmasına için gerekli tedbirin alınmasına gereksinim vardır.

Mültecilerin % 41.8'inin 20-49 yaş aralığındadır. Hayatlarının en üretken dönemini yaşayan ve Adıyaman'daki mültecilerin yarısını oluşturan bu kesim için acilen meslek kazandırıcı eğitim faaliyetleri başlatılmalıdır.

Orta yaş üzerindeki ve yaşlı gruptaki Suriyelilerin önemli bir kesiminin dul olması, çocukların ebeveynlerinden birini kaybetmiş olması, bakım gereksinimlerini de ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda Aile Çalışma ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nün aile desteği, danışmanlık ve rehberlik konularından destek sağlaması büyük önem arz etmektedir.

Çalışma yaşında olan mültecilerden, on kişiden birisi herhangi bir dilde okuma ve yazma bilmemektedir. Özellikle bu yaş arasındaki kişilere Türkçe öğretilmesi toplumsal uyum ve bir işte çalışmalarına katkı sağlayabilir. Konuya ilişkin Adıyaman Milli Eğitim İl Müdürlüğü, Adıyaman Üniversitesi, Sivil Toplum Örgütleri ve meslek odalarına önemli sorumluluk düşmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti yasaları, vatandaşı olan her birey için 16 yaşına kadar eğitim alma zorunluluğu koymuştur. Bu zorunluluk mülteciler için de uygulanabilir.

Adıyaman'da yaşayan mültecilerin ortaokul sonrası meslek liselerine yönlendirilmeleri için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Mültecilerden İngilizce, Almanca, Rusça ve Fransızca bilenlerin yeterlilikleri ulusal yeterlilik kurumu ve üniversitelerle işbirliği yapılarak akredite edilip sertifikalandırılarak alanlarında kamu ve özel kesimde faaliyet göstermeleri teşvik edilmelidir.

Adıyaman'daki sosyo-ekonomik yapı ve istihdam olanaklarının kısıtlı olması nedeniyle mültecilerin iş bulması gittikçe zorlaştığından, ülkelerinde edindikleri informal becerilerin

sertifikalandırılarak, istihdam ve girişimcilik olanaklarının çeşitlendirilmesi için teşvik edilmelidirler.

Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı kentlerde iş kazalarını en aza indirmek amacıyla sosyal güvenlik il müdürlüklerinin denetim için gerekli tedbirleri almaları sağlanmalıdır.

Mültecilerin elde ettikleri aylık gelirin, giderleri karşılamaması nedeniyle, mültecilerin temel gereksinimlerinin karşılanması için gerekli önlemlerin Adıyaman'da da alınması gerekmektedir.

Mültecilerin yaşamlarını ikame ettirebilmeleri için öncelikle Türkçeyi doğru kullanmaları konusunda gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

Mültecilere karşı ayrımcılığın ve dışlanmasının en aza indirilebilmesi için Adıyaman'daki sivil toplum örgütleri ve üniversitenin işbirliği içerisinde projeler geliştirmeleri teşvik edilmelidir.

Suriyeli mülteci çocuklarının iş gücüne katılımlarının artırılması için, öğrenim görenlerin şehrin ve bölgesinin gereksinim duyduğu mesleklere yönlendirilmelidirler. Üniversite sınavına giren öğrencilerden Arapça Dili Edebiyatı alanlarını tercih etmeleri teşvik edilmelidir.

Suriyeli mültecilerin tarım ve hayvancılık sektöründeki bilgi ve tecrübelerinden faydalanılması için bu sektörde çalışmalarını teşvik edilmelidir.

KAYNAKÇA

- AA.(2018).Türkiye'deki Suriyelilerin demografik yapısı, Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyedeki-suriyelilerin-demografik-yapisi-cikarildi/1033253>, 13.08.2018
- Adıgüzel, Y. (2016). Göç sosyolojisi (1.Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akkayan, T. (1979) Göç ve *Değişim*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları
No:2573, İstanbul.
- Aksoy, Z. (2014). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 292-303.
- Balcıoğlu, İ.(20017). *Sosyal ve psikolojik açıdan göç*, Elit Kültür Yayınları, İstanbul. Baykara, T.(2009). *Türk kültür tarihi bakışlar*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- Bilsborrow, R.E. (2002). Migration, population change, and the rural environment, *ECSP Report*, (8), 69-94.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Canpolat, H., Arner, H. O. (2012). Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi, ORSAM Rapor No:123, Ankara.
- Chambers, L. (2017). *Göç, kültür, kimlik,(çev; İsmail Türkmen)*, Ayrıntı Yayınları, (2.bsk), İstanbul.
- Choucri, N. (1978). *Migration processes among developing countries: The middle east*, Massachusetts Institute of Technology, USA.
- Clements, M.A. (2013). What do we know about skilled migration and development? *Migration Policy Institute*, 3 (9).

Constanze, L. (2014). Syrian Refugees in Turkey Criticise US Air Strikes against ISIS. The Guardian, September 24, 2014. [www.theguardian.com/world/2014/sep/24/syrian-refugees-turkey-us-air strikes-isis](http://www.theguardian.com/world/2014/sep/24/syrian-refugees-turkey-us-air-strikes-isis) : 11.08.2018.

Çağlayan (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 17, 67-91.

Çakır, S. (2011). Türkiye’de göç, kentleşme/gecekondu sorunu ve üretilen politikalar

SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23, 209-222.

Çelik, F. (2006). İç Göçlerin itici ve çekici güçler yaklaşımı ile analizi, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27, 149-170.

Çetin, H. (2002). Egemenlik ve hukuk ilişkisi üzerine, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(2), 1-16.

Çetin, İ . (2016). Labor Force Participation of Syrian Refugees and Integration: Case of Adana and Mersin Cities. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15 (4), 1001-1016. DOI: 10.21547/jss.265320

Demir, H. (2014). *Medeniyetin göç vakti*, Çıra Yayınları, İstanbul.

Develi, E.S.(2017). 21. yüzyılda göç olgusu: uluslararası göç teorilerinin ekonomi politiği, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Göç Özel Sayısı*, (22), 1343-1353.

Erder, S.(2000). *Uluslararası göçte yeni eğilimler: Türkiye göç alan ülke mi? Mübeccel Kiray için Yazılar*, İstanbul: Bağlam Yayınları Armağan Dizisi.

Erimez, H.(2017). *Bin yılın göçü*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Espindola, A.L. Silveria, J.J. Penna, T.J.P. (2006). A Harris-Todaro Agent-Based Model to Rural-Urban Migration, *Brazilian Journal of Physics*, 36(3A), 603-609.

Fichter, J. (1990). *Sosyoloji Nedir?* (Çev. Nilgün Çelebi), S. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, Konya, sayı:142.

Giddens, A. (2010). Göçmenlerin Emek Piyasası Üzerindeki Etkisi, The Impact of Immigrants an the Labor Market (Ed. Anthony Gidden), Sosyoloji Başlangıç Okumaları, Sociology Beginning Literature, Ümit Tatlıcan (Transl.), Ankara: Say Yayınları, Ankara, s. 522.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2013). *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 4, Ankara: Pozitif Matbaacılık.

Güleç, C. (2015). Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları, *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), s. 81-100.

Güreşçi, E. (2010). Köyden Kente Göçün Köydeki ve Kentteki Anımsaları: Akpınar Köyü Üzerine Bir Değerlendirme, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2(2), 47-55.

Güreşçi, E. (2011). Türkiye'de Köyden Kente Göç ve Düşündürdükleri, *Hacettepe Üniv. Sosyo Ekonomi, Özel Say*, 2011-MI, 126-135.

Güvenç, B. (1999). *İnsan ve kültür*, Ankara: Remzi Kitabevi.

Harris, J.R. Todaro, M.P. (1970). Migration, unemployment development: A two sector analysis, *The American Economic Review*, 60(1):126-42 .

<https://pdfs.semanticscholar.org/e198/d5f20247ca946cb1bd370a1893434effb480.pdf> Erişim Tarihi: 23.06.2018.

İçduygu, A. And Üstübcü, A. (2015). *Negotiating mobility, debating borders: migration diplomacy in turkey-eu relations*. In New Border and Citizenship Politics, eds. Helen Schwenken and Sabine Russ-Sattar. London: Palgrave MacMillan.

- İçduygu, A. and Aksel, D. B. (2013). Turkish Migration Policies: A Critical Historical Retrospective. *Perceptions*, 28(3),167-90.
- İçduygu, A. ve Sirkeci, İ. (1999). *Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde göç hareketleri, 75 Yılda Köylerden Kentlere*, Oya Baydar (der.), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- İslatince, H. (2002). Rasyonel Beklentiler Teorisinin Rasyonelliği Tartışmaları, *Cumhuriyet Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(1), s.17-23.
- İŞKUR (2017). *Adıyaman İş Piyasası Araştırma Raporu*, Adıyaman Çalışma ve İş Kurumu Müdürlüğü Yayınları, Adıyaman.
- Kalkınma Atölyesi. (2016). Yoksulluk Nöbetinden Yoksulluk Rekabetine. Türkiye'de Mevsimlik Tarım Üretiminde Yabancı Göçmen İşçiler. Ankara. http://www.kalkinmaatolyesi.org/v2/wpcontent/uploads/2016/06/yoksullarin_rekabeti.pdf: 23.07.2018.
- Kara, A.(2007). *Osmanlı göçleri ve neticeleri*, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul.
- Kaya, A. (2014). Türkiye'de göç ve uyum tartışmaları: geçmişe dönük bir bakış, *İdeal Kent Dergisi Göç*, 5 (4), 11-28.
- Kınık, K. (2010). Göç, sürgün ve iltica, *Hayat Sağlık Dergisi*, 2, 36-39.
- Kirişçi, K., and Karaca, S. (04 March 2014). Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: Uzun Döneme Hazırlanmak. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK). http://www.usak.org.tr/analiz_det.php?id=17&cat=365366672#.VWV-4I6qqko:18.06.2018.
- Lee, E.S. (1969). *A theory of migration*. In J.A. Jackson (Ed.), *Migration*. London: Cambridge University Press.

https://books.google.com.tr/books/about/Migration_Volume_2_Sociological_Studies.html?id=kAUEhyYqE8C&redir_esc=y, Erişim:17.07.2018.

Martin, P. (2013). The Global Challenge of Managing Migration, Population Bulletin, 68(2), 15, USA.

MEVZUAT, (2016). On Dört İilde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun,

http://www.tbb.gov.tr/storage/userfiles/rehber_ve_bilgi_notlari/6360_torba_personel_rehber.pdf : 22.06.2018.

Nohl, A.M.(2011). *Göç ve kültürel sermaye*, (çev.Türkis Noyan), Kitaevi Yayınları, İstanbul.
ORSAM. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*. Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi Rapor No:195.

Öngör, S. (1980). *Coğrafya Terimler Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Özcan, E . (2016). Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2 (4), 183-215.

Özçağlar, A. (2005). Türkiye'de mülki idare bölümlerinin idari coğrafya analizi, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 3(1), 1-25.

Özdemir, H. (2012). Türkiye'de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme, *Akademik Bakış Dergisi*, 30, 1-18.

Özkalp, E.(2003). *Sosyolojiye giriş*, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.

Paskof, Beth M.(1990). History and characteristics of agricultural libraries and information in the united states, *Library Trends/Winter*, 38(3), 331-349.

Petersen, W. (1958). A general typology of migration, *Amerikan Sociological Review*, 23(3), 256-266.

Peterson, W. (2003). The politics of population (Akt: Enver Özkalp), *Sosyolojiye Giriş*, 270-271.

Resmi Gazete (2013). 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Sayı: 28615, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>, 12.08.2018).

Ravenstein, E. G. (1885). The Laws of Migration, *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2),

42-43.<https://tr.scribd.com/document/320819178/Ravenstein-Laws-of-Migration-1885>

Erişim: 27.07.2018.

Rystat, G. (2010).Immigration History and the Future of International Migration, *International Migration Review*, 26(4), 1168-1199.

Şahin, C. (2011). Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Ankara, 21 (2), 57-67.

Şen, M. (2014). Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi, *Çalışma ve Toplum*, 1,231-256.

Stouffer, S.A.(1940).Intervening opportunities: A theory relating mobility and distance, *American Sociological Review*, 5(6), 845-867. DOI: 10.2307/2084520,

https://www.jstor.org/stable/2084520?seq=1#page_scan_tab_contents,

Erişim: 4.07.2018.

TBMM. (2003). TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:22, Cilt:16. Yasma Yıl:1, 88. Birleşim.

Tunç, İ. (2009). Uluslararası göç ve Göçmenlerin Sosyokültürel Uyum Sorunları, Yalova.

http://www.academia.edu/5875594/Uluslararası_Göçmenlerin_Sosyokültürel_Uyum_Sorunları

Erişim: 11.08.2018.

Türkiye Göç Raporu (2013,2014, 2015 ve 2016). Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç

İdaresi Genel Müdürlüğü İstatistikleri. [http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-](http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik)

[koruma_363_378_4713_icerik](http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik) Erişim: 24.09.2018

Yakar, M.(2012). İ ve dış göçlerin kırsalda nüfusun yaş yapısına etkisi: Emirdağ ilçesi örneği, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, CBD 10 (2), 129-149.

Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara.

Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri', International Periodical For The Languages, *Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2),1685-1704.

Vahba, J. (2015). Who benefits from return migration to developing countries?, *IZA World of Labor* 2015: 123, 1-10.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (8. baskı).

Ankara: Sekin Yayıncılık.

EKLER

Ek 1. Türkiye'deki Suriyelilerin İş Piyasasına Uyum Anketi

101	İl Adı	I I I I I I I I I I	105	Ev numarası	I I I
102	İlçe Adı	I I I I I I I I I I	106	Bina #	I I I
103	Belediye veya Köy	I I I I I I I I I I	107	Cadde	
104	Mahalle veya Köy bağlısı	I I I I I I I I I I	108	Mahalle	

109	Form No. I I I I I I	110	Aile fert sayısı	I I I
-----	----------------------	-----	------------------	-------

111	Ziyaret No	1. ziyaret	2. ziyaret
112	Formu doldurma tarihi	Gün/ Ay I I I I I I I	Gün/ Ay I I I I I I I
113	Ziyaretin başlama saati	Saat/Dakika I I I I I I I	Saat/Dakika I I I I I I I

114 Ziyaret sonucu ☐			
1	Ziyaret tamamlandı	4	Cevap vericek Uygun kimse bulunamadı
2	Ev kapalıydı	5	Diğer
3	Ziyareti Kabul edilmedi		

Anketör	
Adı Soyadı:
İmza:
Veri giriş tarihi:

Aile Fertleri listesi		Demografik özellikler				Konut Tipi
Numara	Aile Reisi başlayarak fertleri sırala (Aile reisine göre)	Tamamlanan Yaş	Cinsiyet	Medeni durum	Surye’de hangi kesimde oturuyordunuz?	
	1. Anne 2. Baba 3. Çocuk 4. Dede/Büyük Anne 5. Diğer (belirtiniz)		1. Erkek 2. Kadın	1. Bekar 2. Evli 3. Boşanmış 4. Dul	1. Kentsel 2. Kırsal	1. Mülk sahibi 2. Kiralık 3. Diğer (belirtiniz)
201	202	203	204	205	206	207
01	I_I	I_I_I	I_I	I_I	I_I	I_I
02	I_I	I_I_I	I_I	I_I	I_I	I_I
03	I_I	I_I_I	I_I	I_I	I_I	I_I
04	I_I	I_I_I	I_I	I_I	I_I	I_I
05	I_I	I_I_I	I_I	I_I	I_I	I_I
06	I_I	I_I_I	I_I	I_I	I_I	I_I
07	I_I	I_I_I	I_I	I_I	I_I	I_I
08	I_I	I_I_I	I_I	I_I	I_I	I_I
09	I_I	I_I_I	I_I	I_I	I_I	I_I
10	I_I	I_I_I	I_I	I_I	I_I	I_I
11	I_I	I_I	I_I	I_I	I_I	I_I

Eğitim özellikler						
Numara	Okuman yazman varmı?	Tamamladığınız Eğitim duzeyi?	İhtisas alanı (eğer Eğitim duzeyi 5 ve üzeri ise?)	Halen bir oğrenim görıyormusunuz ?	Evet ise, ne tip bir oğrenim?	Yabancı dil biliyorsanız, lütfen belirleyin
	1. Evet 2. Hayır	1. Hiç 2. İlkokul 3. Ortaokul 4. Lise +++++ 5. Ön lisans 6. Lisans 7. Master 8. Doktora	Mesela 1. Öğretmen 2. Hukukçu 3. Muhendis 4. Doktor 5. Eczacı 6. Muhasebe 7. Diğer (belirtiniz)	1. Evet 2. Hayır		1. İngilizce 2. Fransızca 3. Türkçe 4. Rusça 5. Almanca 6. Diğer (belirtiniz)
201	208	209	210	211	212	213
01	I_I	I_I	I_I	I_I		I_I
02	I_I	I_I	I_I	I_I		I_I
03	I_I	I_I	I_I	I_I		I_I
04	I_I	I_I	I_I	I_I		I_I
05	I_I	I_I	I_I	I_I		I_I
06	I_I	I_I	I_I	I_I		I_I
07	I_I	I_I	I_I	I_I		I_I
08	I_I	I_I	I_I	I_I		I_I
09	I_I	I_I	I_I	I_I		I_I

Eğitim zellikler		
Numar a	Trkeyi Trkiye de mi ğrendiniz?	Evet Trkiye ğrendiniz ise, nasıl ğrendiniz?
	1. Evet 2. Daha nceden biliyorum (nasıl) 3. Trke bilmiyorum	1. Kendi imkanlarım ile 2. Eğtim kurumuna giderek (TMER,) 3. Diğer (belirtiniz)
201	214	215
01	I_I	I_I
02	I_I	I_I
03	I_I	I_I
04	I_I	I_I
05	I_I	I_I
06	I_I	I_I
07	I_I	I_I
08	I_I	I_I
09	I_I	I_I

Ekonomik Durum: 15 yaş ve üzeri						
Numar a	Son bir haftada bir yerde ücretli veya ücretsiz çalıştınız mı?	Evet, çalıştınız ise, bu işte kaldığınız süre?	İşveren uyruğu	Çalıştığınız sektör	Çalıştığınız iş	İş veren Suriyeli ise, iş yerinde Türk çalışıyor mu?
	1. Evet 2. Hayır hiç çalışamadım. 3. Hayır ama bazen çalışabildim.	1. Bir haftadan az bir süre. 2. 1-4 haftadır 3. 2-6 aydır 4. Bir yıl 5. 2-5 yıldır	1. Suriyeli 2. Türk 3. Diğer (belirtiniz)	1. Hizmet 2. Tarım 3. İmalat 4. Diğer (belirtiniz)	1. Sigortalı 2. Sigortasız	1. Evet 2. Hayır
201	216	217	218	219	220	221
01	I_I	I_I	I_I	I_I	I_I	I_I
02	I_I	I_I	I_I	I_I	I_I	I_I
03	I_I	I_I	I_I	I_I	I_I	I_I
04	I_I	I_I	I_I	I_I	I_I	I_I
05	I_I	I_I	I_I	I_I	I_I	I_I
06	I_I	I_I	I_I	I_I	I_I	I_I

Ekonomik Durum: 15 yaş ve üzeri				
	Suriyede iken ne işle meşguldunuz?	Şu anda Türkiyede ne işle meşgulsunuz?	Eğer iş veren iseniz, kaç kişi istihdam ediyorsunuz?	İş yerinizi açar iken, kimden destek aldınız mı?
Numara	1. Öğrenciydim 2. Ticaretle 3. Ev Hanımı 4. Kamu personeli 5. Mühendislik 6. Akademisyen 7. Avukatlık 8. Çiftçilik 9. Diğer (belirtiniz)	1. Öğrenciyim 2. Ev Hanımı 3. Öğretmen 4. Serbest iş 5. Akademisyen 6. Doktorluk 7. Çiftçilik 8. Diğer (belirtiniz) 9. Boşum	1. 1-5 Kişi 2. 6-10 3. 11 +	1. Kendi Sermayem ile 2. Suriyeli Ortaklarımla 3. Türk Ortaklar ile 4. Diğer (belirtiniz)
201	222	223	224	225
01	I_I	I_I	I_I	I_I
02	I_I	I_I	I_I	I_I
03	I_I	I_I	I_I	I_I
04	I_I	I_I	I_I	I_I
05	I_I	I_I	I_I	I_I
06	I_I	I_I	I_I	I_I

Ekonomik Durum: 15 yaş ve üzeri				
Numara	Aylık geliriniz ne kadar?	Aylık gideriniz ne kadar?	İş bulmanızda karşılaştığınız en büyük engel	İş kurmanızda karşılaştığınız en büyük engel, sıkıntı
	1. 1000 TL den düşük 2. 1000 – 1999 3. 2000 – 2999 4. 3000 – 3999 5. 4000 +	1. 1000 TL den düşük 2. 1000 – 1999 3. 2000 – 2999 4. 3000 – 3999 5. 4000 +	1. Dil sorunu 2. Ayrımcılık 3. Vasıflarıma göre iş bulamama 4. Yaş 5. İkamet izni ve çalışma izni 6. Diğer (belirtiniz)	1. Dil sorunu 2. Ayrımcılık 3. Yasal engeller (belirtiniz) 4. Az ücret 5. Diğer (belirtiniz)
201	226	227	228	229
01	I_I	I_I	I_I	I_I
02	I_I	I_I	I_I	I_I
03	I_I	I_I	I_I	I_I
04	I_I	I_I	I_I	I_I
05	I_I	I_I	I_I	I_I
06	I_I	I_I	I_I	I_I

	Yasal Durum		
	Yasal ikametiniz nedir?	Yasal değil ise, neden?	Türkiye giriş yıl
Numara	1. Kimlik 2. Turist 3. Öğrenci 4. Çalışma 5. Yasal değilim 6. Diğer (belirtiniz)		
201	230	231	232
01	I_I		I_I_I_I_I
02	I_I		I_I_I_I_I
03	I_I		I_I_I_I_I
04	I_I		I_I_I_I_I
05	I_I		I_I_I_I_I
06	I_I		I_I_I_I_I

232. Genel olarak karşılaştığınız Yasal ve Bürokratik engeller nedir? (Evin Reisi tarafından

yanıtlanır) İş, Eğitim, Sosyal yaşam,
